

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tjaša Petročnik

Analiza mandatov mirovnih operacij v Bosni in Hercegovini

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tjaša Petročnik

Mentorica: doc. dr. Maja Garb

Analiza mandatov mirovnih operacij v Bosni in Hercegovini

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

Analiza mandatov mirovnih operacij v Bosni in Hercegovini

Mirovne operacije predstavljajo pomemben in viden del aktivnosti mednarodnih organizacij, zlasti v času po koncu hladne vojne. Vključitev mednarodnih organizacij v stabilizacijo Bosne in Hercegovine je predvidel Daytonski mirovni sporazum, ki je končal vojno v državi in predvidel širok nabor nalog mirovnih sil. V diplomskem delu smo se ukvarjali z mandati mirovnih operacij in ugotavljali pristope mednarodnih organizacij k stabilizaciji Bosne in Hercegovine ter spreminjanje mandatov skozi čas. V ta namen smo analizirali mandate sedmih mirovnih operacij, ki so potekale oziroma potekajo pod vodstvom štirih mednarodnih organizacij, in ugotovili, da se pristopi razlikujejo predvsem v razlagi mandata s strani organizacije izvajalke. Kljub pretežno istim nalogam v mandatu se izvedene naloge in utemeljevanje legitimnosti skozi čas spreminjajo; menimo, da tako zaradi različnosti pristopov kot tudi zaradi sprememb v varnostni situaciji. Ugotavljamo, da je mandat tako pravni kot politični dokument, saj je razlaga mandata vedno politična. Po našem mnenju so mirovne operacije živ koncept, ki se neprestano spreminja.

Ključne besede: mednarodna organizacija, mirovna operacija, mandat mirovne operacije, vojna v Bosni in Hercegovini.

Analysis of mandates of peace operations in Bosnia and Herzegovina

Peace operations are an important and visible part of activities of international organizations, especially after the end of the Cold war. The role of international organizations and their wide tasks in Bosnia and Herzegovina were foreseen by the Dayton Peace Agreement, which ended the war in Bosnia and Herzegovina. In the thesis we analysed peace operations mandates and approaches of different international organizations towards carrying out of the peace operations. We have analysed seven peace operations mandates, executed by four international organizations, and concluded that approaches differ mostly in actual interpretation by the executing organization. Despite the fact that tasks in the mandate are similar, the tasks executed and legitimacy ground are changing through time. In our opinion this is partly because of differing approaches and also because of changes in the security situation. Moreover, mandate is a legal as well as a political document, because its interpretation is always political. We believe that peace operations are a live concept undergoing constant change.

Key words: international organization, peace operation, peace operation mandate, war in Bosnia and Herzegovina.

KAZALO

1 UVOD	6
2 METODOLOŠKI OKVIR	7
2.1 Predmet in cilj preučevanja	7
2.2 Metode dela	7
2.3 Struktura diplomske naloge	8
3 TEMELJNI POJMI	9
3.1 Mednarodna organizacija	9
3.2 Mirovna operacija	9
3.2.1 Pravna podlaga mirovne operacije	10
3.3 Mandat mirovne operacije	11
4 OZADJE MIROVNIH OPERACIJ V BiH: VOJNA 1992–1995 TER VKLJUČITEV MEDNARODNIH AKTERJEV IN DAYTONSKI SPORAZUM	15
4.1 Daytonski mirovni sporazum	17
5 PREDSTAVITEV MIROVNIH OPERACIJ V BiH	19
5.1 Mirovne operacije OZN	19
5.2 Mirovne operacije EU	20
5.3 Mirovne operacije zveze NATO	21
5.4 Mirovne operacije OVSE	22
6 PRIMERJALNA ANALIZA MANDATOV MIROVNIH OPERACIJ V BiH	23
6.1 Namen in naloge mirovne operacije	23
6.2 Izvajanje mirovne operacije	29
6.3 Trajanje mirovnih operacij	31
6.4 Uporaba sile v mirovnih operacijah	32
6.5 Legitimnost mirovne operacije	36
7 ZAKLJUČEK	40

Kazalo slik

Slika 3.1	11
-----------------	----

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

BiH	Bosna in Hercegovina
EU	Evropska unija
NATO	North Atlantic Treaty Organization
OZN	Organizacija Združenih narodov
OVSE	Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi
SFRJ	Socialistična federativna republika Jugoslavija
UL OZN	Ustanovna listina Organizacije Združenih narodov
VS OZN	Varnostni svet Organizacije združenih narodov
ZDA	Združene države Amerike
ZN	Združeni narodi

1 UVOD

Mirovne operacije predstavljajo pomemben in zagotovo zelo viden del aktivnosti mednarodnih organizacij. V zadnjem času, zlasti po koncu hladne vojne, sta se njihovo število in narava močno spremenila – mirovne operacije postajajo vse številnejše, njihov namen in naloge pa obsežnejše in bolj raznolike. To dokazuje, da so mirovne operacije kot mehanizem zagotavljanja mednarodnega miru in varnosti brez dejanske pravne podlage v Ustanovni listini Organizacije Združenih narodov (UL OZN) živ koncept, ki se neprestano spreminja.

Namen in naloge mirovne operacije, torej razlog prisotnosti mednarodne skupnosti na nekem območju, opredeljuje mandat mirovne operacije. Mandat mirovne operacije je, kljub temu, da pomembno določa in zaznamuje samo mirovno operacijo ter njeno uspešnost oziroma učinkovitost, malo preučevan pojem. Čeprav je mandat pravni dokument in pravni temelj mirovne operacije, ni nespremenljiv, ampak odraža spremembe tako v konfliktu kot v odnosu mednarodne skupnosti do le-tega.

V diplomskem delu se posvečamo prav mandatom mirovnih operacij in skušamo skozi njihovo analizo ugotoviti pristope mednarodnih organizacij k reševanju konflikta in stabilizaciji Bosne in Hercegovine (BiH) ter proučiti njihovo naravo in spreminjanje skozi čas.

2 METODOLOŠKI OKVIR

2.1 Predmet in cilj preučevanja

V diplomski nalogi se ukvarjamo z mirovnimi operacijami v BiH, natančneje z njihovimi mandati. Cilj diplomske naloge je vsebinska analiza in medsebojna primerjava mandatov mirovnih operacij v BiH, ki so potekale med vojno v letih 1992–1995 in po njej. Ugotoviti želimo podobnosti in razlike v strukturi mandatov in pristopih različnih mednarodnih organizacij k izvajanju mirovnih operacij ter spreminjanje mandatov mirovnih operacij skozi čas.

V ta namen smo si zastavili tudi sledeče raziskovalno vprašanje: *Ali se struktura mandatov mirovnih operacij v BiH razlikuje glede na mednarodno organizacijo, ki mirovno operacijo izvaja?*

2.2 Metode dela

Za odgovor na raziskovalno vprašanje smo uporabili metodo zbiranja in analize relevantnih primarnih in sekundarnih virov. Za predstavitev temeljnih pojmov, konflikta v BiH in samih mirovnih operacij smo uporabili deskriptivno metodo, v empiričnem delu pa smo izvedli primerjalno analizo mandatov mirovnih operacij. Za namen primerjalne analize smo zasnovali pet elementov primerjave, na osnovi katerih smo skušali ugotoviti podobnosti in razlike v delovanju posameznih mednarodnih organizacij v BiH ter spreminjanje narave mandatov in tipov mirovnih operacij skozi čas. V zaključku sledi refleksija in sinteza ugotovitev.

Pri preučevanju mandatov mirovnih operacij v BiH se v diplomskem delu opiramo zlasti na t.i. problemski pristop k preučevanju mirovnih operacij, ki ga podrobneje opredeli Grošelj (2007, 64) in ki predstavlja »začetek resnega znanstveno-teoretičnega preučevanja mirovnih operacij, ki se je osredotočilo predvsem na identifikacijo nalog, katere naj bi mirovne operacije dosegle, in na iskanje odgovora na vprašanje, kako naj bi te naloge najboljše uresničile«. Ker mandat določa namen in naloge mirovne operacije, se nam je omenjeni pristop zdel najustreznejši. Problemski pristop se osredotoča na analizo mirovnih operacij znotraj danega okvira, ki ga tvorijo razmerja moči in institucije v mednarodni skupnosti (prav tam), medtem ko se t.i. kritični pristop ukvarja z refleksijo odnosov glede na dane procese in

skuša podati alternativne poglede na zagotavljanje mednarodnega miru in varnosti (Grošelj 2007, 91).

2.3 Struktura diplomske naloge

V diplomski nalogi najprej predstavljamo temeljne pojme in nato okoliščine mirovnih operacij, torej oboroženi spopad v BiH (1992–1995) in konec vojne, ki ga je prinesel Daytonski mirovni sporazum¹, nato pa se posvetimo samim mirovnim operacijam pod vodstvom Evropske unije (EU), zveze NATO, Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE) in Organizacije Združenih narodov (OZN). Sledi empirični del diplomske naloge, in sicer primerjalna analiza mandatov mirovnih operacij v BiH na osnovi osnovanih elementov primerjave. V zaključku odgovorimo na zastavljeno raziskovalno vprašanje in povzamemo ugotovitve.

¹ V nadaljevanju samo Daytonski sporazum.

3 TEMELJNI POJMI

3.1 Mednarodna organizacija

Virally (v Türk 2007, 133) mednarodno organizacijo opredeljuje kot skupnost držav, ki je ustanovljena z njihovim soglasjem in ima stalen sistem organov ter nalogo dosežati skupne cilje z metodami medsebojnega sodelovanja držav. Mednarodna organizacija ima lastno pravno osebnost, ki je ločena od pravnih osebnosti držav članic, in ima lastnost subjekta mednarodnega prava (prav tam).

Obseg pravne sposobnosti mednarodne organizacije določijo države s pogodbo oziroma statutom (Türk 2007, 134), pri čemer so pristojnosti pogosto opredeljene zgolj okvirno. Ker se mednarodna organizacija v času in prostoru razvija, se tudi pristojnosti v praksi razvijajo na podlagi teleološke razlage statotov, tj. na podlagi ciljev mednarodne organizacije, in tako lahko presežejo v statutu naveden okvir svojega delovanja (Türk 2007, 135). Prav zaradi potreb in ob teleološki razlagi UL OZN so denimo pričele obstajati mirovne operacije; UL OZN določil o mirovnih operacijah namreč ne vsebuje, le-te so se kot alternativno sredstvo kolektivne varnosti razvile v praksi (Ambrož in drugi 2009, 270; Türk 2007, 531).

3.2 Mirovna operacija

Zametki mirovnih operacij segajo v čas po I. svetovni vojni, ko so bile posebne oborožene enote poslane na nekatera od plebiscitarnih območij v času določanja poveljnih meja (Türk 2007, 530), mirovne operacije Združenih narodov (ZN), s katerimi ta pojem tudi najpogosteje povezujemo, pa potekajo od leta 1947 dalje (Jelušič 2005, 229). Naloge mirovnih sil so se razvijale od opazovanja do zagotavljanja varnega okolja za humanitarne in druge dejavnosti, zagotavljanja varnostnih razmer za izvedbo volitev ali pristojnosti za upravljanje območij (glej Türk 2007). Danes mirovne operacije veljajo za vojaške, policijske, gospodarske ali druge aktivnosti držav, ki dokazujejo njihovo zavezanost mednarodnemu miru, varnosti in stabilnosti (Garb in drugi 2006, 229).

Oprelitev pojma mirovne operacije² je kljub pogosti uporabi kompleksna in zahtevna naloga (Grošelj 2007, 13). V diplomskem delu uporabljamo definicijo Jelušič (2005, 12), ki poda široko in obsežno definicijo mirovnih operacij. Le-te opredeli kot »vse oblike vojaških in nevojaških aktivnosti, ki potekajo v kontekstu političnih in diplomatskih prizadevanj za vzpostavitev in ohranjanje mednarodnega miru.« Nadalje Jelušič (2005, 14) navaja značilnosti mirovnih operacij, ki so: mednarodni mandat, najbolj zaželeno s strani Varnostnega sveta Organizacije združenih narodov (VS OZN); izvajanje s strani mednarodne organizacije, regionalne organizacije ali ad hoc koalicije držav; večnacionalna sestava sil in osebja; potekajo zaradi vzpostavitve ali ohranitve statusa quo v neko drugo obliko politične skupnosti; potekajo v dobro lokalnega prebivalstva in niso namenjene zasedbi ali pripojitvi ozemlja; potekajo ob uporabi minimalne sile in tako, da bi povzročile kar najmanj škode.

Grizold (2001, 151) mirovne operacije³ uvršča med mehanizme zagotavljanja mednarodnega miru in varnosti⁴; po svoji naravi so »svojevrsten kompromis med sredstvi za mirno reševanje sporov ter mehanizmi vojaškega posredovanja« (Grizold 2001, 152).

3.2.1 Pravna podlaga mirovne operacije

Pravni okvir mirovne operacije opredeljuje pravice in dolžnosti pripadnikov mirovnih sil ter zagotavlja legitimnost operacije (Ambrož in drugi 2009, 268). Ambrož in drugi (2009, 268, 269, 271) UL OZN navajajo kot splošno mednarodnopravno podlago mirovnih operacij, medtem ko specifično mednarodnopravno podlago predstavlja resolucija VS OZN, s katero VS OZN ustanovi mirovno operacijo in določi njen mandat, ali regionalni dogovor ali mednarodni sporazum, ki ustanavlja regionalno ali večnacionalno mirovno operacijo.

Pravni okvir mirovnih operacij (glej sliko 3.1, povzeto po Ambrož in drugi 2009, 269) sicer tvorijo še mednarodno pravo oboroženih spopadov ter človekovih pravic, nekatere konvencije in bilteni ZN⁵, sporazum o statusu sil (ang. *Status of Forces Agreement – SOFA*), sporazum o sodelovanju sil (praviloma kot memorandum o razumevanju, ang. *Memorandum of*

² V diplomski nalogi uporabljamo splošen izraz mirovna operacija, kljub temu, da se v praksi uporabljajo še drugi izrazi, ki se razlikujejo tudi vsebinsko. O poimenovalni zagati je tako denimo pisala Jelušič (2005, 12-15).

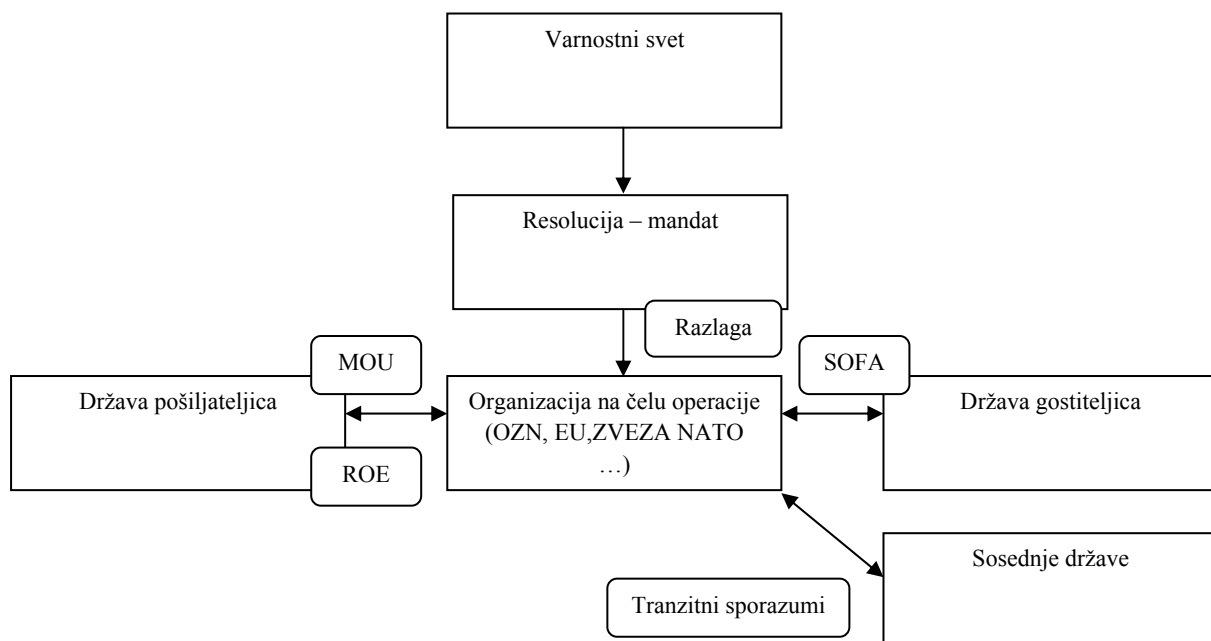
³ Grizold (2001) se osredotoča zlasti na mirovne operacije Organizacije Združenih narodov (OZN).

⁴ Mirovne operacije sicer niso omenjene v UL OZN in jih nekateri uvrščajo med VI. in VII. poglavje le-te zaradi kombinacije diplomatsko-pravnih in nevojaških ter nenasilnih sredstev reševanja sporov z vojaško-nasilnimi sredstvi reševanja sporov (Jelušič 2005, 15, 16).

⁵ Kot to navajajo Ambrož in drugi (2009, 269), so to Konvencija o privilegijih in imunitetah ZN (1946), Konvencija o varnosti osebja ZN in spremljevalnega osebja (1994), Bilten Generalnega sekretarja o spoštovanju mednarodnega humanitarnega prava (1999).

Understanding – MOU), sporazumi o prehodu med organizacijo na čelu operacije in državami, ki mejijo na območje operacije (ang. *Transit Agreements*), standardni operativni postopki (ang. *Standard Operating Procedures – SOP*), pravila delovanja (ang. *Rules of Engagement – ROE*) ter nacionalna zakonodaja držav gostiteljic in pošiljateljic (Ambrož in drugi 2009, 269), s katerimi pa se v diplomski nalogi ne bomo podrobneje ukvarjali.

Slika 3.1: Pravni okvir mirovnih operacij

Vir: Ambrož in drugi (2009, 269).

3.3 Mandat mirovne operacije

Slovar slovenskega knjižnega jezika mandat med drugim opredeli kot »pogodbo za opravljanje poslov za drugega« ali »pooblastilo za opravljanje določene funkcije v kakem organu« (Slovar slovenskega knjižnega jezika 2000). Z našega vidika je pomembna zlasti slednja razlaga, ki se nanaša na funkcijo, torej namen delovanja, vlogo in nalogo, ki jo mandat podeli (mirovni operaciji oziroma mirovnih silam). Proučevanje mandatov mirovnih operacij je sicer, tako Hardt (2009), omejeno zgolj na občasne študije.

Grošelj (2007, 20; glej tudi Hardt 2009, 3) mandat opredeljuje kot dokument, ki je pravni temelj mirovne operacije⁶ in opredeljuje njene ključne prvine. Mandat mirovne operacije pravzaprav pomeni operacionalizacijo le-te za vsak konkreten mednarodni konflikt (Grizold v Grošelj 2007, 20). Ambrož in drugi (2009, 322) mandat definirajo kot dokument, ki jasno opredeljuje politični okvir ciljev in nalog posamezne operacije, ki na najvišji, strateški ravni in v najširšem smislu usmerja oblikovanje odločitev na terenu. Na operativni ravni pa temeljni dokument predstavljajo pravila delovanja in drugi, v poglavju 3.2.1 omenjeni pravni dokumenti (Ambrož in drugi 2009, 271).

Mandat naj bi ustrezal tako razmeram in naravi konflikta kot tudi normativom mednarodne skupnosti (Ambrož in drugi 2009, 271; Demurenko in Nikitin 1997; Grošelj 2007, 20; Hardt 2009). Hardt (2009, 4) opozarja, da mandat predstavlja izraz politične volje organizacije izvajalke, kar pogosto pomeni najmanjši skupni imenovalec želja vseh držav članic.

Mandat naj bi vseboval naslednje prvine (Ambrož in drugi 2009, 271; Demurenko in Nikitin 1997; Grošelj 2007, 20; Hardt 2009):

- cilje in namen mirovnih sil,
- naloge mirovne operacije,
- velikost in strukturo mirovnih sil,
- sistem vodenja in poveljevanja,
- načela uporabe sile,
- odgovornosti mednarodne organizacije in države gostiteljice,
- predvideno trajanje mirovne operacije in možnosti za podaljševanje,
- spisek sodelujočih držav,
- predlog financiranja in
- druge ključne zadeve.

V veliki večini primerov mandat mirovne operacije predstavlja resolucija VS OZN⁷ (ali dokument druge relevantne mednarodne organizacije). Glede na spremembe tako v sestavi in ciljih mirovnih sil kot v varnostnih okoliščinah mora biti mandat fleksibilen, zato je običajno v veljavi kratek čas – od tri do šest mesecev (Grošelj 2007, 20). Pomembno je tudi, da je

⁶Oziroma pravni temelj za namestitev in delovanje mirovnih sil.

⁷ Za pripravo besedila mandata za sprejem v resoluciji VS OZN je običajno odgovoren Generalni sekretar OZN (Ambrož in drugi 2009, 271).

mandat realističen, da upošteva sredstva in kapacitete ter da je jezikovno jasno in čim bolj specifično opredeljen (Ambrož in drugi 2009, 271, 322).

V resoluciji VS OZN, ki vzpostavlja mirovno operacijo, se VS OZN praviloma sklicuje na mir, ki ga je potrebno ohranjati v skladu s poprejšnjimi sporazumi in priporoča ustanovitev mirovne operacije (s privolitvijo prizadete vlade) ter prav tako priporoča, kakšne funkcije oziroma naloge naj bi operacija izpolnjevala (prav tam). Mandati mirovnih operacij, ki se ne izvajajo pod vodstvom OZN, tj. regionalne ali večnacionalne mirovne operacije⁸, pa običajno temeljijo na »pogodbi, resoluciji ali drugi obliki mednarodnih pravnih aktov, sklenjenih /oziroma/ sprejetih v okviru merodajne mednarodne ali regionalne organizacije /oziroma/ na večnacionalni ravni. Namen teh aktov je enak kot namen resolucij /VS/ OZN: ustanoviti mirovno operacijo in določiti njen namen, naloge in druge merodajne parametre« (Ambrož in drugi 2009, 272). V primeru zveze NATO se tako operacije kriznega odzivanja ustanovijo na podlagi izvršilne direktive Severnoatlantskega sveta (ang. *NAC initiating directive*) (prav tam), v primeru EU pa govorimo o odločitvi Sveta EU (ang. *Council Decision* oziroma *Council Joint Action*, ki je podrobnejša, op. a.), ki nato velja kot sekundarna zakonodaja EU (Hardt 2009, 5).

Jelušič (2005, 19) navaja, da je po letu 1988, torej s koncem hladne vojne, prišlo do naglega naraščanja števila mirovnih operacij pod zastavo ZN⁹ (kakor tudi pod vodstvom drugih mednarodnih organizacij ali /koalicij/ držav, op. a.), pa tudi njihovi mandati so se v primerjavi s preteklimi močno spremenili. Mandati mirovnih operacij v času hladne vojne so bili večinoma povezani z razmejevanjem in/ali opazovanjem sprtih strani, po koncu hladne vojne pa so se naloge mirovnih operacij številsko povečale in vsebinsko razširile, v mirovne sile pa je (bilo) vključenih več udeležencev različnih profilov (poleg vojske tudi civilna policija, diplomati, civilno osebje, nevladne organizacije) (prav tam).

Prilagajanje mirovnih operacij novim varnostnim izzivom je vodilo tudi v delegiranje oziroma proces regionalizacije mirovnih operacij različnim mednarodnim organizacijam. Le-to lahko, tako Grošelj (2007, 8), vodi v »oblikovanje in izvajanje mirovnih operacij brez ali z zelo nejasno definiranim mandatom VS OZN.« Jelušič (2005, 19) prav tako opozarja, da lahko

⁸ UL OZN ne izključuje obstoja regionalnih dogovorov ali ustanov, ki bi se ukvarjale z izvajanjem mirovnih operacij, a le, če so tovrstne dejavnosti v skladu s cilji in načeli OZN; velja omejenost na mirno reševanje sporov, prisilne akcije pa so lahko izvedene le s pooblastilom VS OZN (Ambrož in drugi 2009, 271, 272).

⁹ Naraščanje števila je povezano tako z naraščanjem števila oboroženih spopadov kot z večjo pripravljenostjo ZN, da se vključijo v reševanje le-teh (Jelušič 2005, 19).

mešanje nalog in ciljev (vojaških, civilnih in političnih) vodi v diferenciacijo in pristranskost mirovnih sil, s čimer pa se v diplomskem delu ne bomo podrobneje ukvarjali.

4 OZADJE MIROVNIH OPERACIJ V BiH: VOJNA 1992–1995 TER VKLJUČITEV MEDNARODNIH AKTERJEV IN DAYTONSKI SPORAZUM

V začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja se niti Socialistična federativna republika Jugoslavija (SFRJ) ni mogla izogniti valu sprememb, ki so zaznamovale dogajanje po svetu po padcu Berlinskega zidu. Najprej sta neodvisnost razglasili Slovenija in Hrvaška, in sicer 25. junija 1991, Bosna in Hercegovina (BiH) pa je po referendumu 29. februarja 1992, na katerem je – kljub bojkotu dela prebivalstva, večinoma bosanskih Srbov¹⁰ – 62 odstotkov volivcev glasovalo za neodvisnost, le-to razglasila 4. marca 1992¹¹. Po razglasu neodvisnosti BiH so se bošnjaške, hrvaške in srbske sile pričele boriti za prevlado na strateških območjih (Bebler 2006, 12; Beriker-Atiyas in Demirel Pegg 2000, 362).

V marcu in aprilu 1992 so sile teritorialne obrambe in policije bosanskih Srbov izkoristile premoč in pričele napadati bošnjaško populacijo v vzhodni, severni in osrednji BiH. Vojaške operacije v začetku so silam bosanskih Srbov, ki so 27. marca 1992 ustanovile paradržavo Republiko Srbsko, pridobile skoraj dve tretjini ozemlja BiH in povzročile begunske tokove v druge dele BiH ter sosednje države in celo Zahodno Evropo in Turčijo (Bebler 2006, 13, 14). Bosanski Hrvati so prav tako s silo zavzeli več kot 30 okrožij ter leta 1993 ustanovili hrvaško paradržavo Hrvaško republiko Herceg-Bosno. Le-ta je – kot rezultat ameriškega pritiska – 30. marca 1994 skupaj z območji pod nadzorom Bošnjakov vstopila v Federacijo hrvaškega in muslimanskega ljudstva (Bebler 2006, 14).

Mednarodna skupnost je skušala poseči v konflikt pravzaprav že od samega začetka; prvotni načrt je bil, da bi sile UNPROFOR – spomladi 1992 je bilo to približno 100 vojaških opazovalcev, ki so nadzirali krhko premirje na Hrvaškem – v BiH prisotne le s preventivnim namenom, a VS OZN je moral v BiH posredovati. Sile UNPROFOR so bile tako zadolžene za dostavo humanitarne pomoči na izolirana območja BiH. VS OZN je kasneje uvedel tudi

¹⁰ Bebler (2006, 12) navaja, da se je razpad BiH pričel že z javnimi izjavami o neodvisnosti Republike Srbske v decembru 1991 ter podobnimi izjavami Hrvaške.

¹¹ Razglasitvi neodvisnosti BiH je deloma botroval strah, da bi ozemlje BiH – po odcepitvi Slovenije in Hrvaške – postalo del »Velike Srbije«, ki se je vse pogosteje pojavljala v populistični retoriki Miloševića (MacQueen 2008, 164).

območje prepovedi letenja¹² (ang. *no fly zone*) z namenom preprečiti srbskim silam napadati bošnjaške tarče, ki pa so jo Srbi ignorirali (MacQueen 2008, 164, 165).

Leta 1993, ko so se napadi srbskih sil na muslimane nadaljevali, se je skrb ZN izrazila v resoluciji VS OZN, ki je pozivala k uveljavljanju območja prepovedi letenja tudi organizacije iz regionalnih dogovorov. Tokrat se je zveza NATO odzvala, vendar pa zaradi nejasnosti odnosa med ZN in zvezo NATO¹³ ter notranjih trenj med državami članicami zavezništva in ZN, ni imela večjega vpliva (MacQueen 2008, 166, 167).

Leta 1994 in v prvi polovici leta 1995 so bile tarče napadov tudi sile UNPROFOR, Sarajevo pa je bilo večinoma nekaznovano napadeno skoraj vsakodnevno. Vrhunec nasilja je predstavljal pokol v Srebrenici, ko so sile bosanskih Srbov pod vodstvom generala Ratka Mladića vkorakale v zaščiteno območje ZN in – brez posredovanja nizozemskega kontingenta – pobile okoli 8000 muslimanskih dečkov in mož. Največji pokol civilistov po II. svetovni vojni je prikazal prezirljiv odnos srbskih sil do ZN in nekredibilnost zveze NATO ter botroval največji polomiji ZN (MacQueen 2008, 167, 168). Temu je nato v avgustu in septembru sledila operacija *Deliberate Force* pod vodstvom zveze NATO, kateri so sledila pogajanja v Daytonu v ameriški zvezni državi Ohio. Da so se klasična načela ohranjanja miru (ang. *peacekeeping*) sploh lahko uveljavila, je bila tako najprej potrebna vojaška sila oziroma vsiljevanje miru (ang. *peace enforcement*) (MacQueen 2008, 169). Policijska misija UNMIBH je sicer ostala v pristojnosti ZN, vendar le kot podpora in v namen usposabljanja lokalnih policijskih sil, v vseh glavnih pogledih pa je NATO »povozil« ZN (prav tam).

Več kot 3 leta trajajoča vojna v BiH – kombinacija agresije na državo članico ZN in državljanske vojne – je bila najbolj krvava in je zahtevala največ žrtev izmed vseh vojn na območju nekdanje SFRJ (Bebler 2006, 13, 14). Po ocenah naj bi vojna zahtevala 100000 življenj, od tega je bilo 70000 muslimanov, število beguncev in notranje razseljenih oseb pa naj bi preseglo milijon. Sile UNPROFOR so večinoma zgolj opazovale nasilje, tudi v t.i. varnih območjih (ang. *safe areas*) (prav tam). Pisana etnična sestava BiH, v kateri je v začetku devetdesetih živelo približno 43 odstotkov prebivalcev muslimanskega, 31 odstotkov srbskega in 17 odstotkov hrvaškega porekla, je še dodatno doprinesla k zapletenosti in dolgotrajnosti konflikta (MacQueen 2008, 164).

¹² VS OZN je sicer predvidel »vse potrebne ukrepe« (ang. *all measures necessary*) za zagotavljanje dostave pomoči kot akcijo posameznih držav ali v okviru regionalnih dogovorov, vendar zaradi pomanjkanja politične volje NATO pri tem ni imel večje vloge, kar so opazile in izkoristile srbske sile (MacQueen 2008, 165).

¹³ VIII. poglavje UL OZN ni zadovoljivo urejalo situacije. Willy Claes, generalni sekretar zveze NATO, je v oktobru 1994 celo dejal, da NATO ni zgolj pomožni organ ali podizvajalec ZN (MacQueen 2008, 167).

4.1 Daytonski mirovni sporazum

Ob poslabševanju situacije v BiH je mednarodna skupnost skušala z več pobudami vzpostaviti mir; po skoraj 4 letih neuspešnih diplomatskih poskusov in številnih žrtvah je v Daytonu, Ohio, vojno končal mirovni proces z ameriškim posredništvom – v vlogi glavnega pogajalca je nastopal svetovalec državnega sekretarja Združenih držav Amerike (ZDA) za kanadske in evropske zadeve Richard Holbrooke – in ob pomoči NATO zračnih napadov, ki so sledili bombnemu napadu na sarajevsko tržnico Markala in pokolu v Srebrenici (Beriker-Atiyas in Demirel Pegg 2000, 363). Prisotnost mednarodnih akterjev¹⁴ po koncu vojne v BiH je bila tako vzpostavljena na osnovi določil Daytonskega sporazuma, ki je obširno urejal tako vojaške kot civilne zadeve (Tansey 2009, 30). Zahodne sile so po koncu vojne »zlepile« skupaj prej vojskujoče se dele (sedanje) BiH in s sporazumom rešile najpomembnejša ozemeljska in ustavna vprašanja. Daytonski sporazum je tako končal najhujši konflikt v Evropi po koncu II. svetovne vojne; Alija Izetbegović, Franjo Tuđman in Slobodan Milošević so ga podpisali 14. decembra 1995 v Parizu (Beriker-Atiyas in Demirel Pegg 2000, 363).

Sporazum, ki so ga podpisale Republika BiH, Republika Hrvaška in Zvezna republika Jugoslavija, je sestavljen iz osnovne pogodbe iz 11 členov in 11 aneksov. Le-ti urejajo naslednje zadeve: vojaške vidike mirovne ureditve, regionalno stabilizacijo, razmejitveno črto in podobne zadeve, volitve, ustavo, arbitražo, človekove pravice, položaj beguncev in razseljenih oseb, varovanje narodnih spomenikov in dediščine, javna podjetja, civilno implementacijo in mednarodne policijske sile (Office of the High Representative and EU Special Representative 1995a). Daytonski sporazum je BiH določil kot celovito, mednarodno priznano državo, Sarajevo pa kot odprto mesto, čeprav znotraj Federacije (Pirjevec 2003, 450). Bosansko-hercegovaška konfederacija združuje muslimansko-hrvaško federacijo in Republiko Srbsko. Ima tričlansko predsedstvo, ministrski svet¹⁵, dvodomno skupščino, nacionalno banko in ustavno sodišče (prav tam). Državno ozemlje naj bi bilo po sporazumu v 90 dneh razdeljeno na dve entiteti¹⁶, skupna telesa pa naj bi bila – pod nadzorom OVSE – na podlagi splošne volilne pravice izvoljena v 6 mesecih (Pirjevec 2003, 451). Sporazum naj bi beguncem zagotovil vrnitev na svoje domove, po vsej državi omogočil svobodo gibanja in predvidel sodni pregon vojnih zločincev. Pomembno je bilo tudi določilo o umiku tujih sil in posameznikov z izjemo enot ZN, ter umik sprtih strani na območje pod lastnim nadzorom za

¹⁴ Tj. mednarodnih organizacij in drugih.

¹⁵ V prisotnosti osrednje vlade so zunanja, monetarna, trgovinska, carinska, migracijska, komunikacijska politika in nadzor zračnega prostora (Pirjevec 2003, 451).

¹⁶ 49 odstotkov ozemlja naj bi pripadlo Republiko Srbski, 51 odstotkov pa Federaciji; ozemlje BiH tvori tudi distrikt Brčko s posebnim statusom (Bebler 2006, 15).

1000 kilometrov dolgo in na vsaki strani miljo široko demarkacijsko črto (prav tam). Določil je tudi mednarodno prisotnost – namesto sil UNPROFOR se je mednarodna skupnost zavezala v BiH poslati 60000 mož IFOR pod poveljstvom zveze NATO¹⁷ za nadzor izvajanja sporazuma, ohranjanje premirja in nadzor zračnega prostora¹⁸, predvidela pa je tudi položaj Visokega predstavnika za civilna vprašanja (prav tam).

Daytonski sporazum je določil nove razmere za obnovo od vojne prizadetega območja. Podpisnice, z njim sicer nezadovoljne¹⁹, so se zavezale h koncu vojne, vzpostavitvi miru, spoštovanju mednarodnega prava in človekovih pravic ter odpravi posledic vojne (Vukadinović 2002, 40). Mirovni proces²⁰ pa je – kljub olajšanju mednarodne skupnosti ob koncu vojne – naletel na nezadovoljstvo, ne le zaradi zapletene državne strukture, ki jo je ustvaril²¹, temveč tudi zaradi politične, upravne in kulturne segregacije, ki jo je uveljavil oziroma ohranil med tremi etničnimi skupnostmi (Bebler 2006, 15, 16). Poleg tega je »nagra dil« agresorja z legalizacijo Republike Srbske (prav tam). Pirjevec (2003, 452) ga je tako označil za mešanico političnega realizma in moralizma.

¹⁷ IFOR je sicer, tako Pirjevec (2003, 454) imel precej omejen mandat, saj denimo ni predvideval pomoči beguncem pri vračanju na domove in aktivne vloge pri aretaciji vojnih zločincev.

¹⁸ Zveza NATO je tako v tem primeru prvič delovala izven ozemlja držav članic zavezništva (ang. *out-of-area operation*) (Pirjevec 2003, 452).

¹⁹ Nekateri avtorji trdijo, da je prav nezadovoljstvo vsem sprtih strani prineslo ustrezen moment za možnost uspešnosti mirovnega procesa (Vukadinović 2002, 40).

²⁰ Njegova glavna nosilka je bila Clintonova administracija, ki pa je do evropskih držav gojila precej poniževalen odnos (Pirjevec 2003, 452).

²¹ 3 oziroma 4 tiri oblasti, 13 parlamentov, 13 izvršilnih vej oblasti, približno 180 ministrstev (Bebler 2006, 15).

5 PREDSTAVITEV MIROVNIH OPERACIJ V BIH

Daytonski sporazum je predvidel širok nabor nalog mirovnih sil v BiH; Grošelj (2007, 133) navaja štiri stebre, znotraj katerih delujejo oziroma so delovale različne mednarodne organizacije; OZN se je ukvarjal z vprašanji zakona in reda, humanitarne pomoči, volitev, infrastrukture, gospodarske obnove in vračanja beguncev, OVSE pokriva vprašanja človekovih pravic, del aktivnosti v zvezi z demokratizacijo in izvedbo volitev ter usposabljanje lokalne policije, EU deluje na področju gospodarske obnove ter izgradnje državnih struktur, NATO pa se je ukvarjal oziroma se ukvarja z vprašanji vojaške varnosti in sodelovanja, vojnimi zločinci ter izgradnjo vojaških zmogljivosti (Grošelj 2007, 133, 134). Nad vsem bdi Urad visokega predstavnika (ang. *Office of High Representative – OHR*) kot krovno mednarodno telo za koordinacijo ter edino pristojno za interpretacijo določil Daytonskega sporazuma (prav tam). V nadaljevanju na kratko predstavljamo mirovne operacije, katerih mandate bomo kasneje podrobneje analizirali.

5.1 Mirovne operacije OZN

OZN najpogosteje povezujemo z izvajanjem mirovnih operacij, o čemer smo že spregovorili. Zaradi vse več in kompleksnejših operacij je OZN tako leta 1992 ustanovil Oddelek za mirovne operacije (ang. *Department of Peacekeeping Operations – DPKO*), ki skrbi za oblikovanje, vodenje in koordiniranje mirovnih operacij. OZN nima lastnih vojaških sil; VS OZN z vsako resolucijo določi mandat posamezne operacije, njeno izvajanje, pozove članice k prispevanju mirovnih sil ipd. (Grošelj 2007, 107–109).

V BiH sta pod vodstvom OZN potekali operacija UNPROFOR in UNMIBH. Operacija UNPROFOR (*United Nations Protection Force*) je bila prvotno vzpostavljena za zagotovitev demilitarizacije na določenih območjih Hrvaške. Mandat se je z nato razširil na BiH za namen podpore razdeljevanju humanitarne pomoči ter spremljanje območij prepovedi letenja in varovanih območij²² (Garb 2005, 38, 39). V operaciji je sodelovalo 38848 oseb²³ iz 41 držav, vključno z 37421 vojaško osebo, 677 vojaških opazovalcev ZN in 677 civilnih policistov ter 2017 drugih mednarodnih civilnih oseb in 2615 lokalnega osebja (UN Missions 1995).

²² V praksi se kot prevod termina uporablja še izraz varno območje, ki ga uporabljamo tudi v diplomskem delu (op. a.).

²³ Maksimalno število vključenih oseb je bilo 39922 (UN Missions 1995).

Operacija UNMIBH (*United Nations Mission in Bosnia and Herzegovina*) je trajala od decembra 1995 do decembra 2002, januarja naslednje leto pa je njene naloge prevzela operacija EUPM (Garb 2005, 42). Mandat UNMIBH je bil vzpostavljanje vladavine prava v BiH, pomoč pri reformi in prestrukturiranju lokalne policije, spremljanje delovanja pravnega sistema, policije in drugih. Del operacije UNMIBH je bil tudi IPTF (*International Police Task Force*). V operaciji naj bi sodelovalo 2057 policistov in 5 vojaških častnikov za zveze, vendar je bilo največje skupno število sodelujočih 2047 v novembru 1997 iz 46 držav (prav tam).

5.2 Mirovne operacije EU

Na področju mirovnih operacij deluje tudi EU. Nekdanja Evropska skupnost je leta 1992 sprejela Petersberško deklaracijo, ki je opredelila namero, da vojaški del le-te, tj. Zahodnoevropska unija, izvaja humanitarne in reševalne operacije, mirovne operacije in operacije kriznega upravljanja in vodenja (Grošelj 2007, 115). Te naloge sedaj vključuje tudi skupna evropska zunanja in varnostna politika, pri doseganju ciljev pa priznava primat OZN. Bono (v Grošelj 2007, 116) kot ključno vrednost delovanja EU navaja sposobnost izvajanja civilno-policijskih in lahko oboroženih vojaških mirovnih operacij.

Operacija EUFOR Althea naj bi glede na svoj mandat zagotavljala potrebno raven odvrčanja za nadaljnje spoštovanje določil aneksov 1-A in 2 k Daytonskemu sporazumu, prispevala k vzpostavljanju varnega okolja v BiH ob podpori visokemu predstavniku EU v BiH ter lokalnim organom in zagotavljala podporo Mednarodnemu kazenskemu sodišču za nekdanjo Jugoslavijo in drugim relevantnim organom (Grošelj 2007, 140). EUFOR Althea poteka v skladu s t. i. dogovorom Berlin plus, kar pomeni, da EU uporablja določene zmogljivosti zveze NATO (prav tam). V luči približevanja Zahodnega Balkana EU ima operacija tudi pomembne politične cilje²⁴. Sile delujejo na celotnem ozemlju BiH, in sicer v treh vojaških območjih (Grošelj 2007, 140, 141). V operacijo je trenutno vključenega 1600 pripadnikov vojaških sil ter rezerve iz 27 držav, medtem ko se je operacija pričela s približno 7000 pripadniki vojaških sil (EUFOR 2011; Garb in Ober 2005, 103).

Policijska misija EUPM (*European Union Police Mission*) se je pričela 1. januarja 2003 in je nasledila misijo mednarodne policije OZN IPTF (*International Police Task Force*). Tudi delo

²⁴ To so: zagotavljati zavezanost mednarodne skupnosti k izgradnji varne, samostojne in demokratične BiH ter zagotavljati stabilno, odgovorno, miroljubno in multietnično BiH z dobrososedskimi odnosi, ki je na poti integracije v EU (Grošelj 2007, 140, 141).

slednje izhaja iz določil Daytonskega sporazuma, in sicer aneksa 11 k Daytonskemu sporazumu (Garb in Ober 2005, 102; Grošelj 2007, 151). V operaciji sodeluje 33 držav in vključuje 166 mednarodnih policistov, 35 zaposlenih civilistov ter 220 lokalnega osebja (European Union External Action 2011).

5.3 Mirovne operacije zveze NATO

NATO kot kolektivna obrambna zveza zahodnih držav se je po koncu hladne vojne moral prilagoditi novim razmeram, del tega so tudi mirovne in humanitarne operacije. NATO z OZN sodeluje ali na poziv VS OZN ali generalnega sekretarja OZN, in sicer predvsem v vojaškem delu mirovne operacije, ali pa po modelu preseganja VIII. poglavja UL OZN kot uresničevalec resolucij VS OZN ali izvajalec humanitarnih intervencij tudi brez pooblastil VS OZN (Grošelj 2007, 113, 114).

NATO je s podpisom Daytonskega sporazuma z resolucijo 1031 VS OZN dobil mandat za izvajanje vojaških vidikov mirovnega sporazuma; enoletni mandat je temeljil na VII. poglavju UL OZN (Vegič 2005, 92). Oblikoval je enote IFOR (*Implementation Force*) s 60000 pripadniki, ki so naloge prevzele 20. decembra 1995. Temeljne aktivnosti so navedene v aneksu 1-A k Daytonskemu sporazumu. Grošelj (2007, 132) navaja, da se je zaradi nejasnosti določil Daytonskega sporazuma in resolucije VS OZN 1031, ki sta omogočala precej široko interpretacijo, IFOR osredotočal zlasti na zagotavljanje vojaške varnosti, ostali vidiki operacije pa so bili zanemarjeni, kljub obstoju civilnega dela operacije pod vodstvom OHR.

Po izteku mandata IFOR je NATO z resolucijo VS OZN 1088 dobil mandat za osnovanje sil SFOR (*Stabilization Force*), ki je ohranil izhodiščni mandat. Potrebno je omeniti, da se je, tako Grošelj (2007, 133), z operacijo SFOR težišče delovanja preneslo na civilne vidike (reforma policije in obrambnih sil, človekove pravice, volitve in demokratizacija, nadzorovanje razminiranja, vračanje beguncev, iskanje in aretacije obtoženih vojnih zločinov). V operacijah je sodelovalo 31 (IFOR) oziroma 36 držav (SFOR). Obseg sil se je skozi leta zmanjševal: do leta 2000 se je zmanjšal na 20000 pripadnikov, leta 2003 na 11900 pripadnikov in do konca leta 2004 na 7000 pripadnikov (prav tam). Sile SFOR so prenehale delovati 2. decembra 2004; vodenje operacije je takrat prevzela EU z operacijo EUFOR Althea (prav tam). Prehod je bil skupen projekt EU in zveze NATO (Garb in Ober 2005, 103).

5.4 Mirovne operacije OVSE

OVSE ima mirovniške potenciale, vendar brez lastnih vojaško-političnih zmogljivosti in večinoma v kontekstu operacij drugih izvajalcev. Kot s strani OZN priznana regionalna organizacija s širokim članstvom – 56 sodelujočih držav²⁵ – uživa precejšnjo raven legitimnosti. Na področju mirovnih operacij²⁶ deluje z opazovalnimi in nadzornimi misijami in programi izgradnje demokratičnih institucij ter preventivne diplomacije (Grošelj 2007, 112).

Misija OVSE v BiH se je začela 29. decembra 1995 in nadomestila manjšo misijo OVSE v Sarajevu, delujočo od leta 1994. Izvaja naloge, ki jih je določil Daytonski sporazum, in sicer spodbujanje miru, demokracije in stabilnosti, vključno z organizacijo volitev na vseh nivojih oblasti, reformami pravnega sistema in nadziranjem uresničevanja izvajanja in varstva človekovih pravic (Juvan 2005, 118). Poleg sedeža v Sarajevu ima še štirinajst terenskih pisarn (OSCE BiH 2011).

²⁵ OVSE je največja svetovna regionalna organizacija (OSCE BiH 2011).

²⁶ Podlago tovrstnim aktivnostim sicer predstavlja 3. poglavje Helsinške sklepne listine, ki pa OVSE podeljuje ambicioznejše cilje (glej Grošelj 2007, 112).

6 PRIMERJALNA ANALIZA MANDATOV MIROVNIH OPERACIJ V BiH

V BiH je tako od pričetka vojne do danes potekalo (vsaj) sedem mirovnih operacij pod vodstvom (vsaj) štirih mednarodnih organizacij, katerih mandate bomo podrobneje preučili in medsebojno primerjali iz petih vidikov, ki pomembno opredeljujejo mirovno operacijo in sam mandat, in sicer (i) namen in naloge mirovne operacije, (ii) izvajanje mirovne operacije, (iii) trajanje mirovne operacije, (iv) uporaba sile v mirovni operaciji in (v) legitimnost mirovne operacije. Pri zasnovi ter razdelavi vidikov so nam bile v pomoč različne uveljavljene tipologije mirovnih operacij.

Za namen primerjalne analize smo zbrali in analizirali določila Daytonskega sporazuma in njegovih aneksov ter 45 resolucij²⁷ VS OZN, saj v veliki večini primerov mandat mirovne operacije predstavlja resolucija VS OZN (Grošelj 2007, 20) ali dokument druge relevantne mednarodne organizacije. Zaradi enotnosti primerjalne analize smo se v diplomskem delu osredotočili predvsem na resolucije VS OZN, druge dokumente, denimo odločitve ministrskega sveta OVSE ali Sveta EU, pa smo zgolj pregledali in jih nismo vključili v analizo. Pri analizi smo si pomagali tudi z obstoječo literaturo. Vsak vidik analize najprej predstavljamo, nato pa se osredotočimo na primerjavo pristopov posameznih mednarodnih organizacij in spreminjanje mandatov mirovnih operacij v BiH.

6.1 Namen in naloge mirovne operacije

Ena izmed temeljnih prvin mandata je opredelitev namena in nalog mirovne operacije. Prav naloge so, poleg okolja, v katerem mirovna operacija deluje, ena glavnih razlik med le-temi (Ambrož in drugi 2009, 251), zato bomo najprej preučili namen in naloge mirovnih operacij v BiH kot jih predvidevajo njihovi mandati.

Mirovne operacije lahko v prvi vrsti opravljajo vojaške, politične ali civilno-polijske naloge (Grizold 2001, 152). Med vojaške naloge uvrščamo opazovanje in nadzor premirja, nadzor nad vmesnimi ozemlji, nadzor nad premirjem, ohranjanje prekinitve ognja, nadzor nad

²⁷Na mirovno operacijo UNPROFOR se nanašajo resolucije VS OZN 740–987, na operacijo IFOR resolucija VS OZN 1031, na operacijo SFOR resolucije VS OZN 1088–1551, na operacijo EUFOR resolucije VS OZN 1575–1948, na operacijo UNMIBH resolucije VS OZN 1035–1184, na operacijo EUPM resolucija VS OZN 1396, aktivnosti OVSE v BiH pa so omenjene v resolucijah po koncu vojne (glej resolucije VS OZN od 1031 dalje).

umikom sil. Med politične naloge uvrščamo pomoč pri vzpostavljanju državne oblasti in organov državne uprave, organizacijo volitev, nadzor nad izvajanjem sporazuma o razoroževanju. Civilno-policijske naloge obsegajo pomoč pri zagotavljanju notranjega reda, zaščito človekoljubne pomoči, urejanje begunskih tokov (prav tam).

Glede na raznovrstnost sestave in nalog mirovne operacije lahko delimo na tradicionalne ali enostavne in večdimenzionalne ali kompleksne (Ambrož in drugi 2009, 251). Tradicionalne mirovne operacije so tiste, ki vključujejo zgolj vojaško osebje za namen razmejevanja sprtih strani, opazovanje in nadzor izvajanja sklenjenega premirja ter nadzor umika oboroženih sil, medtem ko kompleksne mirovne operacije vključujejo vojaške in nevojaške sile ter opravljajo raznovrstne naloge z namenom ponovne vzpostavitve državnih organov, gospodarskih in socialnih sistemov ipd. Vojaški element je v primeru kompleksnih operacij le del ekonomskih, diplomatskih, političnih, humanitarnih in drugih prizadevanj, sestava in naloge mirovnih sil pa so zelo raznolike²⁸ (Ambrož in drugi 2009, 255; Jelušič 2005, 23).

Naloge mirovnih sil lahko delimo tudi na naloge, izhajajoče iz »tršega« ali iz »mehkejšega« mandata (ang. *hard and soft mandate*) (Hardt 2009). Trši mandat predvideva vsiljevanje premirja, vzpostavljanje reda, zagotavljanje pravice prehoda in reforme varnostnega sektorja, medtem ko mehkejši mandat predvideva naloge, kot so opazovanje volitev in tradicionalne naloge ohranjanja miru, kot so npr. opazovalne misije za nadzor spoštovanja sprejetih vojaških dogovorov ali interpozicijske misije, ki vključujejo razmestitev mirovnih sil med sprtima stranema za preprečitev ponovnega izbruha sovražnosti (Ambrož in drugi 2009, 253; Hardt 2009, 9). Naloge in namen mirovnih operacij v BiH bomo analizirali s pomočjo omenjenih treh tipologij.

Operacija UNPROFOR je bila sprva ustanovljena za zagotovitev demilitarizacije na določenih območjih Hrvaške, šele kasneje se je njen mandat razširil na BiH. Naloge operacije UNPROFOR, ki je potekala med vojno v BiH, so bile sprva zagotoviti varne pogoje za dostavo humanitarne pomoči v Sarajevo in druga področja BiH. Po razglasu Sarajeva in sarajevskega letališča za varnostno cono (ang. *security zone*) so vojaški opazovalci in drugo osebje nadzorovali umik protiletalskega orožja in zbirali težko orožje, nato pa skrbeli tudi za

²⁸ Mandat tovrstnih operacij lahko temelji na VI. ali VII. poglavju UL OZN, naloge tovrstnih mirovnih operacij pa lahko vključujejo opazovanje in nadzor prekinitve ognja, zaščito civilistov, zagotavljanje operativne podpore institucijam pregona, podporo pri reformi varnostnega sektorja in oboroženih sil, pomoč pri razoroževanju, podporo pri izvajanju humanitarnih aktivnosti, nadzor in pomoč pri izvedbi volitev, spodbujanje spoštovanja človekovih pravic, razminiranje, podporo pri vračanju in rehabilitaciji beguncev idr. (Ambrož in drugi 2009, 255; Jelušič 2005, 23).

zaščito in delovanje letališča. Poleti leta 1992 je VS OZN z resolucijo 781 razglasil območje prepovedi letenja na celotnem območju BiH, razen za prelete UNPROFOR in prelete v podporo operacijam OZN in dostavi humanitarne pomoči, operacija UNPROFOR pa je bila zadolžena za nadzor spoštovanja te prepovedi. Operacija UNPROFOR je bila od leta 1993 dalje zadolžena tudi za zaščito varnih območij Srebrenice, širšega območja Sarajeva, Tuzle, Žepe, Goražda in Bihaća, v katerih naj ne bi smelo priti do nobenih oboroženih napadov ali drugih sovražnih dejanj²⁹ (Ambrož in drugi 2009, 299-301).

Namen in naloge operacij IFOR, SFOR in EUFOR Althea so – kot je to opredeljeno v njihovih mandatih³⁰ – vezane na implementacijo aneksov 1-A in 2 k Daytonskemu sporazumu, ki se nanašata na prenehanje sovražnosti, ponovno razmestitev sil, namestitvev implementacijskih sil, umik sil UNPROFOR, vzpostavitev skupne vojaške komisije, izmenjavo zapornikov (aneks 1-A) in medetnično razmejitveno črto in podobna vprašanja (aneks 2). Naloge mednarodnih sil, tj. IFOR in njenih pravnih naslednic, so tako zagotavljanje izpolnjevanja obveznosti iz sporazuma, zlasti glede umika in premestitve sil ter pri vzpostavljanju razmejitvenih območij, odobritev in nadzor črt premirja in medetničnih mej iz sporazuma, sodelovanje z lokalnimi vojaškimi in civilnimi oblastmi pri implementaciji ter sodelovanje pri umiku sil UNPROFOR; sile so imele po lastni oceni možnost spremljanja kakršnih koli vojaških aktivnosti. Sile lahko izvajajo tudi podporne naloge, kot so pomoč pri zagotavljanju ustreznih pogojev za izvedbo volitev, pomoč pri zagotavljanju gibanja organizacij za dostavo humanitarne pomoči, pomoč UNHCR in drugim mednarodnim organizacijam pri njihovih humanitarnih aktivnostih, spremljanje razminiranja ter nadzor in varovanje vračanja beguncev in razseljenih oseb na domove, in dodatne naloge, ki bi jih za namen implementacije določil Severnoatlantski svet zveze NATO (Office of the High Representative and EU Special Representative 1995a; Vegič 2005, 92).

IFOR se je osredotočal na vojaške aspekte – zagotovitev prenehanja sovražnosti in ločevanje oboroženih sil ter prenos ozemelj med entitetama in prenos sil in težkega orožja na temu namenjena ozemlja. Druge naloge so vključevale patroljiranje ob medetnični meji in preglede položajev z orožjem ter podporo civilnim organizacijam (SFOR 2003). Najpomembnejše aktivnosti SFOR so bile: vzpostavitev trajne prekinitve sovražnosti, umik tujih vojaških sil, oblikovanje mednarodnih sil z možnostjo vsiljevanja spoštovanja določil mirovnega

²⁹ Vključno s preprečevanjem napadov nanje, za nadzor prekinitve ognja, spodbujanje umika vseh paravojaških enot razen paravojaških enot bosanske vojske ter za zasedbo nekaterih ključnih položajev na varnih območij (Varnostni svet 1993č).

³⁰ Glej Varnostni svet 1995b, 1996, 2004b in naprej.

sporazuma, prerazporejanje sil sprtih strani, vzpostavitev sistema poročanja o lokaciji, moči in sestavi enot Skupni vojaški komisiji, oblikovanje Skupne vojaške komisije, razmestitev mednarodnih sil, zagotoviti miren in urejen umik sil UNPROFOR, izmenjava ujetnikov. Z resolucijo VS OZN 1088 so bile dodane še naslednje dejavnosti: zagotavljanje podpore civilnim strukturam, zagotavljanje varnosti, vključno z zagotavljanjem varnosti vračajočim se beguncem, aktivno iskanje oseb, obtoženih vojnih zločinov, spodbujanje naklonjenosti okolja za nadaljevanje mirovnega procesa in podpora civilnim organizacijam v skladu z zmožnostmi, sodelovanje pri reformi obrambnega sektorja, nadzor razminiranja, pomoč pri obnovi infrastrukture (Bellamy in ostali v Grošelj 2007, 133; SFOR 2003).

EUFOR se osredotoča na zagotavljanje varnega okolja, preprečevanje ponovnega izbruha nasilja in upravljanje drugih vidikov Daytonskega sporazuma za zagotavljanje mirnega in k integraciji v evroatlantske institucije usmerjenega razvoja BiH. Naloga EUFOR je tudi podpora oboroženim silam BiH na področju izgradnje zmogljivosti in usposabljanja ter Mednarodnemu kazenskemu sodišču za nekdanjo Jugoslavijo in drugim relevantnim institucijam za pregon vojnih zločincev (EUFOR 2011). NATO poveljstvo sodeluje pri ukrepih proti terorizmu, podpora Mednarodnemu kazenskemu sodišču za nekdanjo Jugoslavijo in z obveščevalnimi podatki ter drugimi zmožnostmi sodeluje z EU (NATO 2011).

Naloge operacije UNMIBH, ki je vključevala tudi policijske sile IPTF, so bile osnovane na aneksu 11 k Daytonskemu sporazumu³¹, in sicer sodelovati pri reformi agencij za uveljavljanje prava, svetovanje zaposlenim in oblastem v povezavi z agencijami za uveljavljanje prava, sodelovati pri usposabljanjih in zagotavljati opremo, svetovati agencijam na področju demokratičnih načel in človekovih pravic, preiskovati zlorabe človekovih pravic (Varnostni svet 1996, 28. čl.). Dodatne naloge UNMIBH so bile nadzor razmejitvene črte, spremljanje stanja človekovih pravic, begunska vprašanja, usposabljanje na področju boja proti organiziranemu kriminalu in korupciji, sodelovanje pri reformah pravnega sistema (UNMIBH 2003). Naloge operacije EUPM, ki nadaljuje mandat operacije UNMIBH, pa so: podpora lokalni policiji in varnostnim službam v boju proti organiziranemu kriminalu, krepitev preiskovalnih sposobnosti in sodelovanja s kazenskim sistemom, krepitev odgovornosti lokalne policije, strokovna in tehnična podpora preoblikovanju lokalne policije

³¹ Le-ta je predvidel ustanovitev mednarodnih policijskih sil pod okriljem OZN za izvajanje urjenja in svetovanja varnostnim strukturam ter spremljanje in nadziranje njihovega delovanja (Grošelj 2007, 151). Naloge so bile osnovane tudi na nekaterih drugih dokumentih, na primer sklepih Londonske in Bonnske konference, dogovoru z oblastmi BiH, priporočilih Visokega predstavnika (glej denimo Varnostni svet 1995e).

(EUPM 2011; EUPM in Osland v Grošelj 2007, 152). Operaciji EUPM (in UNMIBH, op. a.) sta neizvršilni, kar pomeni, da mednarodni policisti ne opravljajo neposrednega policijskega dela na terenu, pač pa svetujejo in nadzorujejo lokalne policiste (prav tam). EUPM predstavlja nadaljevanje in hkrati nadgradnjo IPTF; ob temeljnem cilju – uresničevanju določil Daytonskega sporazuma – se skušajo dosegati tudi cilji EU glede tega dela Evrope, tj. »vzpostavitev profesionalne in večetnične policije, ki bo delovala v skladu z najvišjimi evropskimi in mednarodnimi standardi« (EUPM in Osland v Grošelj 2007, 151). Opazimo, da so naloge v zadnjem času, torej v času delovanja EUPM, bolj osredotočene na področje boja proti organiziranemu kriminalu, medtem ko so bile v začetku delovanja mednarodnih policijskih sil bolj usmerjene na splošno zagotavljanje reda in delovanje pravne države.

Naloge misije OVSE v BiH so predvidene v Daytonškemu sporazumu, kjer je OVSE določen kot »ena od agencij, odgovornih za pomoč pri zagotavljanju trajnega miru v BiH in posredno pri obnovi države v stabilno, varno in demokratično državo« (OSCE BiH 2011). Te naloge vključujejo podporo pri vzpostavljanju institucij in združenj, krepitvi dobrega vladanja, utrjevanja BiH kot multietnične države, izgradnji civilne družbe, političnih reformah in reformah šolstva ter pri promociji in zaščiti človekovih pravic³². OVSE je imel tudi pomembno vlogo pri izvedbi volitev (prav tam). Resolucije VS OZN (glej denimo Varnostni svet 1995b) naloge OVSE ne določajo neposredno, pač pa se nanašajo na ustrezna določila Daytonskega sporazuma; pozdravljajo prizadevanja in aktivnosti na področju izvajanja in spremljanja volitev OVSE, prav tako pozdravljajo privolitev sprtih strani za nadzor volitev s strani OVSE (Varnostni svet 1996), pripravljenost sprtih strani za povabilo organizacij, ki bodo spremljale stanje človekovih pravic v državi, ter ukrepe za nadzor orožja, pri katerih sodeluje tudi OVSE. Naloge iz Daytonskega sporazuma nadalje potrjuje tudi odločitev ministrskega sveta OVSE (Ministrski svet 1995). Zlasti v primeru mirovnih operacij EU in OVSE je potrebno omeniti sklicevanje resolucij VS OZN na druge dokumente, zlasti odločitve ministrskega sveta OVSE ali odločitve Sveta EU. Ti dokumenti vsebinsko bistveno ne odstopajo od mandata iz resolucije VS OZN; mandata mirovne operacije tako pogosto ne predstavlja le en sam dokument³³.

³² Naloge OVSE potekajo v dvanajstih tematskih sklopih, in sicer vključenost skupnosti, razvoj občin, podpora delu parlamenta, raznolikost in vključenost v šolah, institucije izobraževanja, ekonomske ter socialne pravice in enakost, reforme pravnega in sodnega sistema, podpora predpisom, nadzor orožja, parlamentarni nadzor oboroženih sil, demokratična kontrola varnostnega sektorja, spremljanje prekrivajočih se varnostnih vprašanj (OSCE BiH 2011), nanje pa se nanašajo določila aneksov 1B, 3, 6 in 10 k Daytonškemu sporazumu.

³³ Kot že rečeno, smo se v analizi sicer osredotočili zgolj na resolucije VS OZN, da bi ohranili enoten pristop k analizi mandatov mirovnih operacij.

Če povzamemo, je bila UNPROFOR operacija ohranjanja miru in je opravljala pretežno vojaške naloge in vključevala vojaško osebje. NATO operaciji IFOR in SFOR se opredeljuje kot operaciji za vzdrževanje in po potrebi tudi uveljavljanje oziroma vsiljevanje miru oziroma kot operaciji v podporo miru (NATO 2011) in sta prav tako vključevali pretežno vojaško osebje. Skozi leta je opazen prehod v nalogah, predvidevamo, da predvsem zaradi izboljšanja varnostne situacije, in sicer od strogo vojaških nalog, ki so varnostno situacijo normalizirale (operacija IFOR), k nalogam, ki so bolj usmerjene v izgradnjo funkcionalne države, ki bo zmožna na eni strani sama zagotavljati varnost svojih državljanov in se na drugi strani vključiti v evropske integracije (operaciji SFOR in EUFOR, ki opravljata, kljub temu, da sta pretežno vojaški operaciji, še nekatere politične oziroma civilno-policijske naloge, a vključujeta pretežno vojaško osebje). Operaciji UNMIBH in EUPM vključujeta civilno osebje in se osredotočata na krepitev zmožnosti policije in pravne države, pri čemer EU bolj poudarja boj proti organiziranemu kriminalu ter korupciji in vzpostavitev profesionalne in večletne policije v skladu z evropskimi standardi. Nalogam izgradnje stabilne, demokratične ter multietnične države in civilne družbe se pridružujejo tudi prizadevanja OVSE, ki deluje na številnih področjih.

Glede obravnavanih tipologij tako lahko rečemo, da operacije UNPROFOR, IFOR, SFOR in EUFOR Althea opravljajo pretežno vojaške naloge, skupaj z nekaterimi civilno-policijskimi nalogami, in da so po svojih nalogah tradicionalne³⁴, operacije UNMIBH, EUPM in OVSE pa opravljajo civilno-policijske oziroma politične naloge ter sodijo med kompleksna mirovna prizadevanja. Delitev nalog na trši ali mehkejši mandat je nekoliko bolj problematična; trši mandat imajo vojaške operacije po koncu vojne, medtem ko naloge ohranjanja miru ter civilne in politične naloge določajo mehkejši mandat mirovnih operacij. Opazili smo, da OZN in EU izvajata mirovne operacije različnih tipov, medtem ko NATO in OVSE delujeta zgolj na enem področju³⁵. Menimo tudi, da je prizadevanja mednarodne skupnosti v BiH potrebno obravnavati kot medsebojno povezana in dopolnjujoča se³⁶ oziroma skupaj kot nekakšno kompleksno mirovno meta-operacijo.

³⁴ Čeprav se pri operacijah SFOR in EUFOR pojavljajo tudi naloge, ki presegajo zgolj tradicionalno dimenzijo in se že nagibajo h kompleksnejšim mirovnim prizadevanjem. Vseeno jih zaradi pretežno vojaškega osebja uvrščamo med tradicionalne mirovne operacije.

³⁵ Torej le vojaškem oziroma le civilnem.

³⁶ Tako kot to predvideva tudi sam Daytonski sporazum.

6.2 Izvajanje mirovne operacije

Glede na izvajalce mirovne operacije lahko potekajo pod poveljevanjem in nadzorom OZN ali pod poveljevanjem in nadzorom drugih organizacij obrambno-vojaških zvez, držav ali koalicij držav, ki običajno delujejo z mandatom VS OZN. Poznamo tudi hibridne ali partnerske operacije (Ambrož in drugi 2009, 251, 252; Grošelj 2007, 106). V sklopu izvajanja mirovne operacije bomo tako proučili izvajalce mirovne operacije in sodelujoče države, organizacijo sil ter sistem vodenja in poveljevanja, v kolikor je to razvidno iz resolucij. Izvajalce mirovni operacij je potrebno analizirati predvsem z vidika nalog oziroma prioritet posamezne organizacije, ki operacijo izvaja.

Izbrane mirovne operacije v BiH so izvajale štiri mednarodne organizacije (glej zgoraj). Operacija UNPROFOR je bila ustanovljena s pooblastilom VS OZN in je potekala pod vodstvom oziroma pod poveljstvom in nadzorom OZN³⁷ (Ambrož in drugi 2009, 258). OZN je vodila tudi operacijo UNMIBH oziroma policijske sile IPTF, kateri je poveljeval posebni predstavnik generalnega sekretarja in koordinator operacij OZN v BiH (UNMIBH 2003), to operacijo pa je kasneje nasledila EU z operacijo EUPM.

Operacije pod poveljstvom drugih mednarodnih ali regionalnih organizacij pa običajno delujejo na podlagi mandata, ki ga podeli VS OZN³⁸ (Ambrož in drugi 2009, 259). Za izvajanje operacij IFOR in kasneje SFOR kot njene pravne naslednice so bile pooblašene države, ki so delovale v oziroma v sodelovanju z organizacijo, opredeljeno v aneksu 1-A k Daytonskemu sporazumu, tj. zvezo NATO; izvajanje je potekalo pod enotnim poveljstvom in nadzorom zveze NATO³⁹.

NATO je tudi po izteku prej omenjenih operacij ohranil prisotnost v BiH; za izvajanje operacije EUFOR Althea kot pravne naslednice operacije SFOR so pooblašene države, ki

³⁷ VS OZN daje politično usmerjanje operacije, Generalni sekretar OZN vodi izvršilno usmerjanje in poveljevanje, operativno poveljevanje na terenu pa vodi Posebni predstavnik Generalnega sekretarja oziroma vodja misije (Ambrož in drugi 2009, 264). Operativno poveljevanje je načeloma v celoti prepuščeno OZN, čeprav nacionalni kontingenti ostajajo odgovorni tudi svojim nacionalnim organom (Ambrož in drugi 2009, 258).

³⁸ Pri tem je potrebno omeniti, da pri tovrstnih operacijah sodelujoči kontingenti lahko v celoti ostajajo pod vrhovnim poveljstvom in nadzorom svojih držav pošiljateljic, operativno poveljevanje pa se lahko prenese na skupno operativno poveljstvo (Ambrož in drugi 2009, 259).

³⁹ Politično kontrolo in strateške usmeritve daje Severnoatlantski svet NATO, Vojaški odbor svetuje in priporoča, SACEUR oziroma Vrhovni poveljnik zavezniških sil v Evropi (ang. *Supreme Allied Commander in Europe*) na strateški ravni prevzema poveljevanje, na operativni ravni pa poveljuje preko Vrhovnega poveljstva zavezniških sil v Evropi (SHAPE, ang. *Supreme Headquarters, Allied Powers in Europe*) (Ambrož in drugi 2009, 267, 268).

delujejo v oziroma v sodelovanju z Evropsko unijo⁴⁰ pod enotnim nadzorom in poveljstvom v sodelovanju s prisotnostjo zveze NATO, natančneje NATO poveljstvom v BiH. Sodelovanje poteka v skladu z dogovorom med NATO in EU, kot je bilo sporočeno v pismu VS OZN z dne 19. novembra 2004, kjer je pripoznana glavna vloga EUFOR – oziroma EU – pri stabilizaciji BiH na področju vojaških vidikov (Varnostni svet 2004b, 10. čl.). Z isto resolucijo je ustanovljeno omenjeno NATO poveljstvo, prav tako kot pravni naslednik operacije SFOR (Varnostni svet 2004b, 11. čl.), kjer pa je ponovno pripoznana glavna vloga EUFOR pri stabilizaciji BiH v skladu z dogovorom med NATO in EU.

S prevzemanjem operacij EU razbremenjuje zvezo NATO in razvija lastne sisteme in prijeme za regionalno stabilizacijo (Grošelj 2007, 115), hkrati pa ohranja sodelovanje z zvezo NATO z namenom preprečevanja podvajanja zmogljivosti (t.i. dogovor Berlin plus) (Grošelj 2007, 114). NATO po potrebi za operacije EU zagotavlja različne lastne kapacitete, za kar je bila leta 2001 ustanovljena delovna skupina EU in NATO za zagotavljanje usklajenosti med obema organizacijama (prav tam).

V zvezi s problemom koordinacije dela Hardt (2009, 18, 19) navaja, da mora za učinkovit mandat odgovornost za planiranje, vodenje in izvajanje operacije imeti določena mednarodna organizacija. Hibridne operacije namreč – v nasprotju s splošnim prepričanjem, da dve glavi vesta več kot ena – lahko povzročijo neučinkovitost mirovne operacije zaradi možnih časovnih zastojev v odločanju, pomanjkanju fleksibilnosti in problemov v institucionalni zasnovi glede koordinacije v doktrini in izvajanju, prav tako pa se lahko zmanjša legitimnost operacije (prav tam). Hardt (2009, 20) tako predlaga, da morajo biti v mandatih tovrstnih operacij zato jasno opredeljena vodilna in partnerska operacija, koordinacija pa mora veljati na vseh ravneh. Temu se je najbolje izogniti tako, da se za izvajanje ter poveljevanje in nadzor operacije pooblasti eno organizacijo. Kljub temu, da je v mandatu operacije EUFOR kar dvakrat navedena njena vodilna vloga, bi lahko v izvajanju prihajalo do prej omenjenih problemov. K trajnemu miru in stabilnosti BiH pa prispeva tudi OVSE misija v BiH⁴¹. OVSE običajno svoja prizadevanja umešča v širši okvir operacij drugih izvajalcev in tako je tudi misija v BiH del prizadevanj za stabilizacijo BiH (Grošelj 2007, 112).

⁴⁰ Dikcija v resolucijah, ki se nanašajo na IFOR/SFOR oziroma EUFOR, se razlikuje; pri izvajanju IFOR/SFOR je navedena »organizacija, ki je opredeljena v aneksu 1A k Daytonskemu sporazumu«, pri izvajanju EUFOR pa neposredno EU. Ustroj vodenja operacij v EU poteka od Sveta EU in COREPER-ja do Političnega in varnostnega odbora, ki deluje kot pripravljalno telo za Svet EU in deluje na strateški ravni, ter nato Vojaškega odbora oziroma Odbora za civilno krizno upravljanje, ki usmerjata aktivnosti in dajeta priporočila (več glej Hardt 2009, 39).

⁴¹ Na čelu misij OVSE je vodja misije pod nadzorom sekretariata Centra za preprečevanje konfliktov, Oddelek za administracijo in predsedstva (Juvan 2005, 115).

Opazimo, da skozi leta upada število oseb, vključenih v izvajanje mirovnih operacij; UNPROFOR jih je vključeval slabih 40000, medtem ko je bilo največje število osebja vključenega v operacijo IFOR, in sicer 60000, po sprejemu Daytonskega sporazuma. Število je nato pričelo upadati; EUFOR je ob pričetku pričel delovati s 7000 osebami, danes pa jih je v BiH le še 1600. UNMIBH je deloval z okoli 2050 civilnimi uslužbenci, danes pa EUPM le še z okoli 400. Tudi število vključenih držav upada; največ jih je sodelovalo v prizadevanjih OZN, in sicer 46 v operaciji UNMIBH in 41 v silah UNPROFOR, v operacijah NATO je sodelovalo 36 oziroma 31 držav, v operacijah EU pa deluje 33 (EUPM) oziroma 27 (EUFOR) držav.

Vse obravnavane operacije v BiH so, kot navaja Grošelj (2007, 157), del skupnih naporov mednarodne skupnosti stabilizirati to območje, in so pravzaprav predvidene že v Daytonskem sporazumu; UNPROFOR, IFOR, SFOR in EUFOR tako predstavljajo vojaški del, civilni del UNMIBH oziroma EUPM, del širših prizadevanj pa predstavlja tudi misija OVSE. Mednarodne organizacije v BiH so delovale oziroma delujejo druga ob drugi, a samostojno, na podlagi lastnih mandatov (prav tam).

6.3 Trajanje mirovnih operacij

Mirovna operacija UNPROFOR je bila prva v sklopu mednarodnih aktivnosti v BiH in je potekala v letih 1992–1995. Po sprejemu Daytonskega sporazuma je z izvajanjem operacije IFOR pričel NATO; leta 1995 se je pričela tudi operacija UNMIBH, svoje terenske aktivnosti pa je istega leta z misijo v BiH pričel še OVSE. IFOR je leta 1996 nasledila operacija SFOR, prav tako pod vodstvom NATO, leta 2004 pa sta je nasledila operacija EUFOR ter NATO poveljstvo, ki se izvajata še danes. Leta 2003 je operacijo UNMIBH nasledila operacija EUPM, ki traja še danes. Najdlje sta tako v BiH prisotni organizaciji OVSE in zveza NATO, obe od leta 1995 dalje, od leta 2003 dalje pa je v BiH prisotna še EU. OZN je bila v državi prisotna že med vojno, in sicer med leti 1992–2003.

Ker je mandat fleksibilen dokument, velja pregledati tudi pogostost sprejemanja resolucij, ki so mirovnim operacijam v BiH podeljevale mandate. V času vojne, ko je v BiH delovala operacija UNPROFOR, je bilo – razumljivo – sprejeto veliko število resolucij, ki so nameravale ponovno vzpostaviti mir in varnost na tem območju, in sicer od analiziranih 45 resolucij jih je bilo 27, ki so se nanašale na čas vojne in/ali na delovanje sil UNPROFOR, sprejetih v treh letih, 18 ostalih pa se je oziroma se nanaša na preostale operacije od leta 1995

do danes⁴². Po podpisu Daytonskega sporazuma je bila operacij IFOR ustanovljena za približno eno leto, nato pa jo je nasledila operacija SFOR. Le-ta je bila najprej pooblaščen za delovanje za 18 mesecev, nato pa še trikrat zapored za po eno leto. Pred zaključkom so jo podaljšali še za 6 mesecev. Operacija EUFOR kot naslednica SFOR se vsakič podaljša za eno leto (trenutni mandat velja do konca leta 2011). Operacija UNMIBH je bila najprej ustanovljena za eno leto s pričetkom veljavnosti mandata s prenosom oblasti z UNPROFOR na IFOR, nato pa je bila vsakič podaljšana še za eno dodatno leto. Operacija EUPM je bila ustanovljena najprej za tri leta, nato pa se podaljšuje vsakič za dve leti (trenutni mandat velja do konca leta 2011).

Na osnovi preučenihih resolucij lahko ugotovimo, da so mandati mirovnihi operacij v času oboroženih spopadov kratkotrajnejši, saj je tudi situacija bolj spremenljiva in zahteva večjo odzivnost mednarodne skupnosti. Po koncu vojne v BiH pa so mandati vojaških mirovnihi operacij po večini dokumenti z veljavo enega leta (z nekaterimi izjemami), civilnih pa za dve leti, kar v času po prenehanju oboroženih spopadov po mnenju mednarodne skupnosti nudi zadostno mero fleksibilnosti mandata mirovnihi operacij.

6.4 Uporaba sile v mirovnihi operacijah

Sistem kolektivne varnosti v okviru OZN predvideva tri skupine mehanizmov za zagotavljanje mednarodnega miru in varnosti, in sicer sredstva mirnega reševanja sporov po VI. poglavju UL OZN⁴³ in prisilne akcije v primeru ogrožanja mednarodnega miru in varnosti po VII. poglavju UL OZN, ko VS OZN izda pooblastila za uporabo ukrepov z namenom preprečitve poslabšanja situacije, tj. ukrepi brez uporabe sile, oziroma za ohranitev ali vzpostavljanje mednarodnega miru in varnosti, tj. uporaba zračnih, pomorskih ali kopenskih sil. Mirovne operacije kot tretji mehanizem se običajno uvrščajo med VI. in VII. poglavje UL OZN (Grizold 2001, 150-152).

Odnos OZN do uporabe sile v mirovnihi operacijah je tradicionalno omejevalen zaradi načel soglasja, nepristranskosti in nenasilnosti delovanja mirovnihi sil (Ambrož in drugi 2009, 285). V praksi pa je uporaba sile, še v času hladne vojne, prehajala v fazah od osebne samoobrambe

⁴² Pri tem je potrebno poudariti tudi to, da lahko mandate nekaterih operacij pomembno dopolnjujejo ali celo določajo tudi drugi dokumenti, denimo odločitve EU ali OVSE, ne le resolucije VS OZN, in tudi zato je število resolucij toliko manjše.

⁴³ To so denimo pogajanja, ankete, posredovanje, sprava, razsodništvo, sodna rešitev, regionalni dogovori ipd. (Grizold 2001, 150).

do zaščite misije, torej samoobrambe drugih pripadnikov, opreme in položajev misije, zaščite civilnega prebivalstva in nato zaščite mandata, torej zaščite pred nasilnimi poskusi preprečiti izvajanje nalog. V začetku je bila robustnejša uporaba sile bolj v domeni drugih organizacij ali koalicij, v zadnjem času pa VS OZN mandat za uporabo sile podeljuje tudi lastnim mirovnim silam (Ambrož in drugi 2009, 285-292).

Po koncu hladne vojne se je torej uporaba sile v mirovnih operacijah pričela krepiti⁴⁴; paradigme zagotavljanja varnosti so se spremenile, mandati mirovnih operacij so pričeli presegati tradicionalne naloge in postali vse obsežnejši, pa tudi operativno okolje je postalo »po koncu hladne vojne neprimerljivo bolj nasilno in brezvladno, napadi na civiliste ter na pripadnike maloštevilnih in slabo opremljenih mirovnih sil pa vsakodnevna praksa« (Ambrož in drugi 2009, 292). Ambrož in drugi (2009, 293) tako omenjajo t. i. formulo UNEF II, ki uporabo sile liberalizira⁴⁵ oziroma širi na zaščito humanitarnih dejavnosti, razoroževanje in demobilizacijo oboroženih skupin, podporo prehodni civilni upravi, zaščito in podporo beguncem, preprečevanje genocida in/ali množičnih kršitev človekovih pravic (prav tam).

Glede na stopnjo oboroženosti sil mirovne operacije delimo na opazovalne misije in oborožene operacije (Ambrož in drugi 2009, 252). V opazovalnih misijah sodelujejo vojaški častniki kot opazovalci različnih mirovnih procesov, razoroževanja ali izpolnjevanja sklenjenih sporazumov, ki po večini zbirajo informacije, v oboroženih operacijah pa se z mandatom mirovne operacije in pravili delovanja določi načela uporabe sile (prav tam). Glede na mandat za uporabo sile oziroma namen in raven legitimne uporabe sile Ambrož in drugi (2009, 231, 252-255) mirovne operacije delijo na operacije ohranjanja miru, prisilne akcije in operacije uveljavljanja miru. Operacije ohranjanja miru (ang. *peacekeeping operations*)

⁴⁴ Spremenjen odnos, predvsem OZN, do uporabe sile, se kaže tudi v doktrinarnih spremembah, vendar OZN še danes nima uradne doktrine (čeprav se kot vodilo za načrtovanje in izvajanje mirovnih operacij omenja t. i. Capstone Doctrine, zbirka načel in konceptov, op. a.). Sprva so bile mirovne operacije strogo ločene od prisilnih akcij, saj svojih ciljev niso dosegale z uporabo sile, a se v t. i. dnevnomu redu za mir in Dodatku k Dnevnomu redu za mir iz let 1992 in 1995 – zaradi neprijetnih izkušenj, predvsem v Somaliji in BiH – že pojavljajo operacije vzpostavljanja miru (ang. *peacemaking*; Jelušič /2005, 12/ kot prevod navaja izraz ustvarjanje miru) in uveljavljanja miru (ang. *peace enforcement*; kot prevod pojma »peace enforcement« se sicer pogosteje uporablja izraz vsiljevanje miru /glej denimo Jelušič 2005, 12/, čeprav Ambrož in drugi /2009/ uporabljajo prevod uveljavljanje miru; v diplomskem delu uporabljamo oba, in sicer tako, kot jih uporabljajo avtorji, op. a.), ki predvidevajo robustnejšo uporabo sile. Kasneje sta izšla tudi t. i. Brahimijsvo poročilo in Priročnik o mirovnih operacijah OZN (2003), ki med drugim priporoča tudi »primerno uporabo sile« ob ohranjanju nepristranskosti, privolitve in sodelovanja strank ter spoštovanju mednarodnega prava in lokalnih običajev, v letu 2006 pa se je pričela priprava Načel in smernic za mirovne operacije OZN (*United Nations Peacekeeping Operations Principles and Guidelines*), objavljenih v letu 2008. Le-ta še vedno ločujejo med operacijami ohranjanja in uveljavljanja miru (več glej Ambrož in drugi 2009, 219-232).

⁴⁵ K robustnejši uporabi sile poziva tudi leta 2000 objavljeno t. i. Brahimijsvo poročilo, ki z namenom zaščititi mirovno operacijo in civilno prebivalstvo priporoča jasnejšo definiranje mandata mirovne operacije, ki naj vključuje tudi dovolj široka pooblastila za uporabo sile, v posebej nevarnih situacijah pa naj dopušča tudi prvo uporabo sile (Ambrož in drugi 2009, 293).

potekajo na osnovi VI. poglavja UL OZN ali kot začasni ukrepi po 40. členu VII. poglavja UL OZN, kolektivne vojaške prisilne akcije (ang. *collective military enforcement actions*), ki uporabo sile predvidevajo tudi na strateški ravni, pa se uvedejo na osnovi 42. člena VII. poglavja UL OZN (prav tam). Tovrstna delitev s koncem hladne vojne ni več smotrna; v nekaterih doktrinah, na primer v NATO ali v večini nacionalnih doktrin mirovnih operacij se pojavljajo tudi operacije uveljavljanja miru kot ločena, sui generis ali vmesna kategorija, doktrina OZN pa jih obravnava v kot robustnejše operacije ohranjanja miru, ki uporabo sile dovoljujejo na taktični ravni za samoobrambo ali obrambo operacije (prav tam).

Operacije ohranjanja miru so namenjene opazovanju in implementaciji že sprejetega dogovora o prekinitvi ognja ali mirovnega sporazuma. Velja načelo privolitve sprtih strani, nepristranskosti in neuporabe sile, praviloma pa gre za lahko oborožene opazovalne ali interpozicijske operacije (Ambrož in drugi 2009, 252, 253). Prisilne akcije po VII. poglavju UL OZN se izvedejo za ohranjanje ali ponovno vzpostavitev mednarodnega miru in varnosti v primeru ogrožanja ali kršitve miru ali agresije s prisilnimi sredstvi, običajno pa jih izraža fraza »vsa potrebna sredstva« (ang. *all necessary means*), robustnejša uporaba sile, ki presega samoobrambo, pa se dodeli kot izvajanje »potrebnih ukrepov« (ang. *the necessary action* ali *all measures necessary*, op. a.) pri izvrševanju v mandatu predpisanih nalog v okviru kompleksne mirovne operacije⁴⁶ (Ambrož in drugi 2009, 271). Mandat za uporabo sile, ki presega samoobrambo, sicer lahko podeli le VS OZN⁴⁷ (Ambrož in drugi 2009, 319).

Pri elementu uporabe sile bomo torej pri operacijah vojaške narave proučili, kakšen mandat za uporabo sile imajo mirovne operacije, na osnovi katerega poglavja UL OZN so bile sprejete resolucije, ki podeljujejo mandat mirovnim operacijam, in predvsem v zvezi s čim se uporabljata besedni zvezi *izvajanje potrebnih ukrepov* oziroma *uporaba vseh potrebnih sredstev*, ki nakazujeta mandat za robustnejšo uporabo sile.

UNPROFOR je imel lastna pooblastila za uporabo sile na podlagi VII. poglavja UL OZN za »zaščito izvajanja obveznosti v zvezi z dostavo humanitarne pomoči, za zagotavljanje lastne varnosti in svobode gibanja mirovnih sil ter za zaščito varnih območij in civilnega prebivalstva na teh območjih⁴⁸« (Ambrož in drugi 2009, 302). Slednje je bilo sicer uradno

⁴⁶ Sile v robustnejši operaciji ohranjanja miru so tako oborožene vsaj za potrebe zaščite misije in drugega osebja, vendar morajo kljub robustnejši uporabi sile ostati nepristranske, saj cilj operacije ni vojaški poraz ene od strani, ampak prisila ene ali več strani k spoštovanju predhodno sprejetih dogovorov (Ambrož in drugi 2009, 255).

⁴⁷ Včasih tudi a posteriori oziroma za nazaj (Devin 2008, 101).

⁴⁸ »Vsi potrebni ukrepi«, vključno z uporabo sile, se denimo lahko izvajajo v odgovor na bombardiranje, oboroženi vdor ali omejevanje gibanja mirovnih sil (Varnostni svet 1993č, 9. čl.).

opredeljeno le kot krepitev sposobnosti samoobrambe mirovnih sil⁴⁹, načela za uporabo sile pa so bila opredeljena zelo omejevalno⁵⁰; mednarodne sile naj bi delovale z odvrčanjem, sila pa naj bi bila uporabljena le v samoobrambi⁵¹ ali kot skrajno sredstvo (prav tam). Ambrož in drugi (prav tam) tako operacijo UNPROFOR ocenjujejo kot tradicionalno operacijo ohranjanja miru, ki se je šele z uporabo vojaške sile⁵² spremenila v operacijo uveljavljanja miru. Preostale operacije vojaške narave, in sicer IFOR, SFOR in EUFOR/NATO poveljstvo, delujejo oziroma so delovale po VII. poglavju UL OZN. Določila glede uporabe sile so pravzaprav v vseh analiziranih dokumentih enaka, vendar se »izvajanje vseh potrebnih ukrepov« v resolucijah glede operacij IFOR in SFOR nanaša le na aneks 1-A k Daytonskemu sporazumu, v resolucijah glede operacije EUFOR/NATO poveljstvo pa se »vsi potrebni ukrepi« nanašajo tako na aneks 1-A kot na aneks 2 k Daytonskemu sporazumu. V primeru operacije IFOR je poleg dodan še člen o uporabi vseh potrebnih sredstev pri pomoči pri umiku sil UNPROFOR (glej spodaj).

Sodelujoče države članice tako lahko izvajajo vsa potrebna dejanja, vključno z uporabo sile, za izpolnitev določb iz aneksov 1-A (in 2 v primeru EUFOR/NATO poveljstvo) k Daytonskemu sporazumu in relevantnih resolucij VS OZN, pri čemer VS OZN pripoznava podporo oblasti BiH, ter uporabljajo »vse potrebne ukrepe« za doseg implementacije in izpolnitev določb iz aneksov 1-A (in 2 v primeru EUFOR/NATO poveljstvo) k Daytonskemu sporazumu, pri čemer so stranke (enako odgovorne za izpolnjevanje določb in) enako podvržene »potrebnim dejanjem« za zagotovitev implementacije. Sodelujočim državam članicam je dovoljeno izvajati »vse potrebne ukrepe« na zahtevo EUFOR ali NATO poveljstva v obrambo mednarodne prisotnosti in pomagati obema organizacijama pri izvajanju operacij, silam EUFOR in NATO pa je priznana tudi pravica braniti se pred napadom ali grožnjo z napadom. Sodelujočim državam je v skladu z aneksom 1-A k Daytonskemu sporazumu dovoljeno izvajati »vse potrebne ukrepe« za zagotovitev skladnosti s pravili poveljevanja in kontrole zračnega prostora nad BiH, tako v civilnem kot vojaškem prometu. Določila o uporabi sile so opredeljena tudi v Daytonskem sporazumu, in sicer za namen zaščite sil IFOR in izvajanja njenih zadolžitvev (Office of the High Representative and

⁴⁹ Med drugim kot poziv k zaščiti in spoštovanju varnosti osebja ali kot odvrčanje napadov (Varnostni svet 1993č).

⁵⁰ Kar se je izrazilo s pokolom v Srebrenici.

⁵¹ Za lastno zaščito oziroma zaščito drugega osebja OZN ter oseb pod njihovo zaščito, za odvrčanje nasilnih poskusov preprečevanja izvajanja mandata ter odvrčanje namernih vojaških ali paravojaških vdorov v zaščitena območja (Ambrož in drugi 2009, 302).

⁵² Zveza NATO je bila sicer pooblaščenca za izvajanje zračne podpore, vendar so bili napadi omejeni in osredotočeni na vojaške cilje, šele napadi v okviru operacije *Deliberate Force* pa so srbsko stran prisilili v pogajanja o mirovnem sporazumu (Ambrož in drugi 2009, 302, 303).

EU Special Representative 1995b). Robustnejša raba sile tako v primeru preučevanih operacij sega od samoobrambe do uporabe sile za izvajanje operacij oziroma predpisanih nalog. V primeru operacije IFOR so sodelujoče države pooblašene tudi za »uporabo vseh potrebnih sredstev« za pomoč pri izvajanju umika sil UNPROFOR, kar pa nakazuje prisilno akcijo po VII. poglavju UL OZN. NATO je bil namreč po podpisu Daytonskega sporazuma s strani VS OZN pooblaščen za »izvedbo klasične vojaške prisilne operacije po VII. poglavju UL OZN z namenom implementacije vojaških vidikov mirovnega sporazuma v BiH« (Ambrož in drugi 2009, 304).

6.5 Legitimnost mirovne operacije

Mandat je dokument, ki mirovni operaciji podeljuje legitimnost. Za vsako zunanjo intervencijo mora mednarodna organizacija izkazati legitimnost mirovne operacije na lokalni, nacionalni in mednarodni ravni, torej zunanjo in notranjo legitimnost (Hardt 2009, 12). Hurd (v Hardt 2009, 13) legitimnost opredeljuje kot »normativno prepričanje akterja, da se mora pokoriti pravilom oziroma določeni instituciji«. Mandat – kot pravni dokument – torej določena dejanja predstavlja kot sprejemljiva oziroma kot nujna (Devin 2008, 101).

Ker je mandat multilateralno sprejet dokument, ki izraža skupno politično voljo članic mednarodne organizacije z določeno stopnjo legitimnosti, že ima zunanjo legitimnost (Hardt 2009, 14). Po drugi strani pa naj bi notranja legitimnost odražala podporo lokalnih akterjev (oziroma njihov pristanek, kar sovpada z načeli tradicionalnih mirovni operacij op. a.) in specifične konflikta ter odražala potrebe prebivalstva v državi intervencije (Hardt 2009, 15). Z vidika legitimnosti mirovni operacij bomo proučili zunanjo legitimnost, torej s kakšno podporo so bile posamezne resolucije sprejete ter koliko držav je sodelovalo pri izvajanju mirovne operacije (glej denimo United Nations Peacekeeping Operations Principles and Guidelines 2008), in notranjo legitimnost, torej ali vključujejo pristanek strank v sporu in kakšno stopnjo odgovornosti za reševanje konflikta jim podeljujejo.

Ocenjujemo, da je legitimnost mirovni operacij v BiH razmeroma dobro utemeljena. Najpomembnejši vidik legitimnosti operacije UNPROFOR po našem mnenju izvira iz zaveze OZN k ohranjanju oziroma vzpostavljanju mednarodnega miru in varnosti ter prenehanju spopadov, zaskrbljenosti nad situacijo, potrebe po (politični) rešitvi spora ob upoštevanju teritorialne celovitosti držav, nujnosti zaščite civilnega prebivalstva in nesprejemljivosti kršitev človekovih pravic, zaradi spremenljivosti narave operacije in samih razmer na terenu

pa je legitimnost težko utemeljevati konkretnije. Z vidika legitimnosti mirovnih operacij po koncu oboroženih spopadov je po našem mnenju najpomembnejše sklicevanje na Daytonski sporazum, sprejet s strani vseh sprtih strani in dosežen ob pomoči mednarodne skupnosti, v katerem so opredeljene aktivnosti slednje in tudi zaveza strank v sporu k sodelovanju. Na Daytonski sporazum se nanašajo vse resolucije v zvezi z mirovnimi operacijami v BiH po njegovem sprejetju in pozivajo strani k izpolnitvi obveznosti iz sporazuma ter k sodelovanju z vsemi entitetami, zato je le-ta trden element notranje legitimnosti mirovnih operacij. Štejemo ga lahko za neke vrste »pristanek« oziroma »soglasje« sprtih strani k mednarodni prisotnosti, še posebej močno legitimnost pa je le-ti podelilo povabilo sprtih strani mednarodni skupnosti, naj v regijo pošlje implementacijsko silo, tj. IFOR (Varnostni svet 1995b, 13. čl.). Legitimnost sil IFOR je utemeljena tudi z zavezanostjo Varnostnega sveta k mirni oziroma politični rešitvi spora, ki bi upoštevala teritorialno integriteto držav, in dejstvom, da situacijo v državi ocenjujejo kot grožnjo mednarodnemu miru in varnosti (Varnostni svet 1995b).

Resolucija, ki vzpostavlja in utemeljuje prisotnost sil SFOR, poudarja, da morajo oblasti BiH prevzeti večjo odgovornost za funkcije, ki jih trenutno opravlja mednarodna skupnost (Varnostni svet 1996, 3. čl.) in da brez sodelovanja ne morejo pričakovati, da bo mednarodna skupnost nosila politično, vojaško in ekonomsko breme implementacije in rekonstrukcije, hkrati pa finančno pomoč pogojuje z implementacijo sporazuma ter poudarja pristanek strank na tak dogovor (Varnostni svet 1996, 4. čl.). Resolucija pozdravlja zavezanost predsedstva BiH k mirovnemu procesu (Varnostni svet 1996, 6. čl), izpostavlja nujnost sodelovanja z vsemi entitetami implementacije (Varnostni svet 1996, 7. čl) in poudarja tudi avtorizacijo prisotnosti mednarodnih sil s strani sprtih strani (Varnostni svet 1996, 8. čl).

V resolucijah, ki se nanašajo na sile SFOR od leta 2000 dalje in kasneje EUFOR, je dikcija enotna; v njih je – poleg sklicevanja na Daytonski sporazum – tudi jasno zapisano, da je primarna odgovornost za implementacijo Daytonskega sporazuma na strani oblasti BiH in da je nadaljnja politična volja mednarodne skupnosti za politično, vojaško in ekonomsko pomoč pri implementaciji sporazuma in rekonstrukciji BiH pogojena z aktivno vlogo oblasti BiH pri implementaciji sporazuma in ponovni izgradnji civilne družbe⁵³ ter opomni, da so sprte strani pristale na sodelovanje z vsemi entitetami implementacije. Tak poudarek oblastem BiH podeljuje vodilno in aktivno vlogo pri reševanju konflikta, kar je pomemben vidik notranje legitimnosti. Kot element legitimacije aktivnosti mednarodne skupnosti v BiH lahko štejemo

⁵³ Pri čemer je v ospredju sodelovanje z Mednarodnim kazenskim sodiščem za nekdanjo Jugoslavijo, krepitev skupnih institucij, vračanje beguncev in notranje razseljenih oseb.

tudi sklicevanje na evropske institucije, in sicer od leta 2003 dalje, ko je EU izrazila voljo prevzeti aktivno vlogo pri stabilizaciji BiH in ko se še posebej poudarja nujnost izgradnje funkcionalne države, ki se bo lahko integrirala v evropske strukture. Integracija v evropske institucije je tako dodatna utemeljitev oziroma »korenček« za »pokoritev pravilom oziroma instituciji« (glej zgoraj), ki napravi mirovne operacije sprejemljivejše.

Tudi legitimnost UNMIBH se utemeljuje s sklicevanjem na Daytonski sporazum, od leta 1997 dalje pa se izpostavlja tudi zavezanost k rešitvi konflikta ob upoštevanju suverenosti in teritorialne integritete držav. Od leta 1998 dalje je v ospredju tudi nujnost reform ter pomen javnega reda za reformo sodstva, pomemben vidik legitimnosti pa je tudi poziv k možnosti zaposlovanja lokalnega osebja. EUPM se utemeljuje s preteklimi resolucijami ter sporazumom in konferencami in ni podrobneje razdelana. Menimo, da legitimnost OVSE izvira iz Daytonskega sporazuma ter predvsem iz zavezanosti misije demokratičnim vrednotam, ki so utemeljene širše civilizacijsko in obče priznane kot pozitivne ter zaželene.

Zunanjo legitimnost iščemo v podpori mednarodne skupnosti k mirovnim aktivnostim in ureditvi razmer; poleg zaveze k mednarodnemu miru in varnosti je potrebno preučiti tudi način sprejemanja resolucij ter število sodelujočih držav. Od 45 analiziranih resolucij jih je bilo 36 sprejeto soglasno, torej s 15 glasovi za, ena je bila sprejeta brez glasovanja, 8 pa z od eno do tremi vzdržanimi članicami (glej UNBISNET 2011). Od 27 resolucij, ki se nanašajo na čas vojne oziroma delovanja sil UNPROFOR, jih je bilo v treh letih 19 sprejetih soglasno⁵⁴. Vse resolucije, povezane z mirovnimi operacijami IFOR, SFOR, EUFOR Althea, UNMIBH, EUPM in misijo OVSE so bile v VS OZN sprejete soglasno, kar po našem mnenju kaže veliko mednarodno podporo Daytonskemu sporazumu in ureditvi razmer. Tudi razmeroma veliko število v mirovnih operacijah sodelujočih držav (od 27 do 47 držav za posamezno operacijo) prispeva k zunanji legitimnosti (glej poglavje 5). Kot pomemben vidik zunanje legitimnosti vseh operacij ocenjujemo tudi priznanje in zahvalo, ki jo Varnostni svet v resolucijah izreka silam oziroma državam in organizacijam, ki so že sodelovale v mirovnih prizadevanjih.

Legitimnost operacij, ki so po svoji naravi vojaške, tako izvira iz zaveze po ohranjanju mednarodnega miru in varnosti na eni ter Daytonskega sporazuma na drugi strani. Rečemo

⁵⁴ Resolucije, ki niso bile sprejete soglasno, so se nanašale na humanitarno pomoč, povečanje ali razširitev mandata sil UNPROFOR, prepoved preletov, prepoved zunanjega vmešavanja, mirovni načrt in ukrepe VS OZN, torej ne le izključno na delovanje sil UNPROFOR. Najpogosteje se je glasovanja vzdržala Kitajska, in sicer sedemkrat, Zimbabve trikrat, Indija dvakrat, Rusija, Pakistan in Venezuela pa po enkrat (glej UNBISNET 2011).

lahko, da Daytonski sporazum predstavlja »tradicionalen pristanek« države na mednarodno prisotnost, resolucije pa izpostavljajo tudi njeno aktivno vlogo in odgovornost za rekonstrukcijo, kar je po našem mnenju pri vojaški prisotnosti zelo pomemben element legitimnosti. Legitimnost operacij zveze NATO temelji predvsem na vzpostavljanju stabilnih pogojev za izgradnjo države, EU pa bolj poudarja izgradnjo države, ki se bo lahko vključila v evropske integracije. Misije civilne narave so utemeljene na obči zaželenosti stabilnosti in demokratičnosti družbene ureditve ter nujnosti reform; legitimnost izvira iz predpostavke, da sta delujoča (pravna) država in civilna družba nujen pogoj za mir in garant stabilnosti. Zelo pomemben element je tudi evropska perspektiva države, ki se pojavlja s povečano aktivnostjo Evropske unije na tem območju. Legitimnost izhaja tudi iz večinoma soglasne podpore sprejetim resolucijam, zlasti po koncu vojne oziroma sprejetju Daytonskega sporazuma, ko so bile vse resolucije sprejete soglasno, in razmeroma velikega števila sodelujočih držav v mirovnih aktivnostih.

7 ZAKLJUČEK

V diplomskem delu smo analizirali mandate sedmih mirovnih operacij, ki so jih v BiH izvajale oziroma jih izvajajo štiri mednarodne organizacije. Ukvarjali smo se predvsem z vprašanjem, kako se skozi mandate kažejo pristopi mednarodnih organizacij k reševanju konflikta, kako se mandati med seboj razlikujejo ter kako se spreminjajo skozi čas. Za namen primerjalne analize smo opredelili pet vidikov, ki pomembno določajo mirovno operacijo in njen mandat; na osnovi ugotovitev ocenjujemo, da so najpomembnejši vidiki – tudi glede pristopov mednarodnih organizacij – naloge in namen mirovne operacije, določila o uporabi sile in utemeljevanje legitimnosti.

Ugotovili smo, da v BiH mednarodne organizacije delujejo povezano in dopolnjujoče se, a kljub temu samostojno. Med vojno so bile naloge mirovne operacije UNPROFOR pretežno humanitarne in vojaške narave. Po koncu vojne so naloge in namen mirovnih operacij⁵⁵ vseskozi iste, tj. uspešna implementacija določil Daytonskega sporazuma, spreminja pa se njihovo tolmačenje, saj prehajajo od odpravljanja oprijemljivih posledic vojne k manj oprijemljivim nalogam izgradnje stabilne in funkcionalne države. Pri izvajanju operacije je opazen prehod od OZN kot svetovne varnostne organizacije k regionalnim organizacijam in od zveze NATO k EU, pri čemer NATO ohranja svojo prisotnost, kar bi lahko povzročilo težave pri koordinaciji delovanja. Število vključenega vojaškega in civilnega osebja z leti razumljivo upada; ocenjujemo, da je to pretežno posledica umiritve varnostne situacije in ne toliko pristopa organizacij izvajalk. Tudi število v mirovnih operacijah sodelujočih držav z leti upada, kar lahko pojasnimo z istim razlogom pa tudi z dejstvom, da imajo organizacije, ki trenutno izvajajo mirovne operacije (EU, NATO, OVSE), manjše članstvo (kot denimo OZN). Pri trajanju mandatov mirovnih operacij po našem mnenju ključno vlogo igra sam oboroženi spopad, ko je bilo sprejemanje resolucij pogostejše, in nato konec le-tega ter umiritev in napredek v varnostni situaciji, ko je tudi sprejemanje resolucij postalo redkejše in bolj rutinirano. Načela uporabe sile so relevantna za operacije vojaškega tipa; prehajajo od omejevalnih načel uporabe sile za samoobrambo v primeru operacije UNPROFOR, do uporabe sile za izvajanje operacij oziroma do izvajanja prisilne akcije po VII. poglavju za namen implementacije določil Daytonskega sporazuma (IFOR, SFOR, EUFOR). Različne

⁵⁵ Naloge in namen mirovnih operacij so predvideni že v Daytonskem sporazumu, ki predstavlja nekakšno zaželeno končno stanje BiH.

značilnosti mednarodnih organizacij se kažejo tudi skozi utemeljevanje legitimnosti: OZN, ki je delovala pretežno med vojno, v ospredje postavlja ohranjanje mednarodnega miru in varnosti, NATO se sklicuje na določila Daytonskega sporazuma, ki je sicer temelj legitimnosti mirovnih operacij po koncu vojne, in na povabilo oblasti BiH (predvsem IFOR), EU pa svojo prisotnost utemeljuje (ali celo pogojuje) tudi z evropsko perspektivo. OVSE svojo legitimnost gradi na obče sprejetih demokratičnih normah. Mandati mirovnih operacij vlogo za vzpostavitev in zagotavljanje pripisujejo tudi oblastem BiH, kar je z vidika legitimnosti prav tako pomembno.

Struktura mandatov mirovnih operacij se spreminja skozi čas, ne le zaradi različnega pristopa mednarodnih organizacij, pač pa tudi zaradi razvoja varnostne situacije. Mednarodne organizacije v BiH delujejo povezano, a s samostojnimi mandati. OZN je v državi deloval že med vojno z namenom ohranjanja miru, nato pa »štafeto« predal bolj regionalno usmerjenim organizacijam. Svojo prisotnost je do aktivnejše vloge EU ohranil s policijskimi silami, ki so sodelovale pri vzpostavljanju pravne države. NATO je, skladno s svojo naravo, sodeloval predvsem pri vojaških vidikih, medtem ko EU k zagotavljanju varne in stabilne BiH skuša pristopiti celostno, saj je prevzela tako vojaško (v sodelovanju z zvezo NATO) kot civilno operacijo. OVSE v BiH vseskozi ohranja »spremljevalno« vlogo za krepitev razvoja demokratične družbe ter človekovih pravic. Pristopi mednarodnih organizacij k izvajanju mirovnih operacij v BiH glede vidikov analize torej se razlikujejo, vendar ocenjujemo, da je le-to lahko v veliki meri posledica odziva na varnostne okoliščine ter zasnove mirovnih operacij – mirovna prizadevanja mednarodnih organizacij v BiH so bila predvidena že z Daytonskim sporazumom – in ne zgolj prioritet posamezne mednarodne organizacije.

Ugotavljamo še, da je mandat, poleg tega, da je pravni temelj mirovne operacije, tudi (in predvsem) politični dokument⁵⁶. To se najbolj kaže v nalogah in namenu mirovne operacije, kjer je mandat zgolj okviren – da ohranja zadostno mero fleksibilnosti in odzivnosti – in zato najbolj podvržen interpretaciji posamezne mednarodne organizacije izvajalke (seveda pa tudi trenutnim varnostnim okoliščinam), prav tako pa tudi pri utemeljevanju legitimnosti. Ključna je torej razlaga mandata, ki pa je vedno politična in najbolj razkriva pristop posamezne mednarodne organizacije.

Kot polje nadaljnjega raziskovanja tako predlagamo analizo razlag mandata, za katero pa bi bilo potrebno analizirati še druge dokumente mednarodnih organizacij, predvsem pa izvedene

⁵⁶ In da torej mirovni operaciji podeljuje tako pravno kot politično legitimnost.

terenske aktivnosti, in jih primerjati z dejanskim mandatom, tj. pravnim dokumentom. Če se vrnemo na začetek, ponovno lahko potrdimo, da so mirovne operacije živ koncept, ki ga sooblikujejo okoliščine konflikta, politične razmere ter norme v mednarodni skupnosti in ne nazadnje razlaga mednarodne organizacije, ki mirovno operacijo izvaja.

Literatura:

1. Ambrož, Matjaž, Vasilka Sancin in Dominika Švarc. 2009. *Mednarodno pravo oboroženih spopadov*. Ljubljana: Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje.
2. Bebler, Anton. 2006. *Post-Dayton Bosnia and Herzegovina: its past, present and future*. Dostopno prek: http://www.worldsecuritynetwork.com/showArticle3.cfm?article_id=13058 (15. maj 2011).
3. Beriker-Atiyas, Nimet in Tijen Demirel-Pegg. 2000. An Analysis of Integrative Outcomes in the Dayton Peace Negotiations. *The International Journal of Conflict Management* 11 (4): 358-377.
4. Demurenko, Andrei in Alexander Nikitin. 1997. *Basic Terminology and Concepts in International Peacekeeping Operations: An Analytical Review*. Dostopno prek: http://www.bits.de/NRANEU/docs/demurenko_nikitin97.htm (15. avgust 2011).
5. Devin, Guillaume. 2008. *Sociologija mednarodnih odnosov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
6. EUFOR. 2011. *EUFOR Fact Sheet*. Dostopno prek: http://www.euforbih.org/index.php?option=com_content&view=article&id=15&Itemid=134 (15. maj 2011).
7. EUPM. 2011. *Mandate*. Dostopno prek: www.eupm.org/OurMandate.aspx (9. julij 2011).
8. European Union External Action. 2011. *Common Security and Defence Policy. European Union Police Mission in Bosnia and Herzegovina*. 2011. Dostopno prek: http://consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/missionPress/files/110410%20FACTSHEET%20EUPM%20-%20version%2012_EN.pdf (22. avgust 2011).
9. Garb, Maja. 2005. Mirovne operacije Organizacije združenih narodov. V *Mirovne operacije in vloga Slovenije*, ur. Ljubica Jelušič, 33–60. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
10. --- in Kristina Ober. 2005. Mirovne operacije Zahodnoevropske in Evropske unije. V *Mirovne operacije in vloga Slovenije*, ur. Ljubica Jelušič, 97–110. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
11. Garb, Maja, Klemen Grošelj, Ljubica Jelušič, Jelena Juvan, Erik Kopač, Vladimir Prebilih in Vinko Vegič. 2006. Mirovne operacije – naložba v mednarodni mir,

- varnost in stabilnost. V *Varnost v postmoderni družbi*, ur. Marjan Malešič, 229–258. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
12. Grizold, Anton. 2001. Varnostna paradigma v mednarodnih odnosih. V *Človek, država in vojna*, Evan Luard (uvodni študiji Anton Grizold in Iztok Simoniti), 83–161. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
 13. Grošelj, Klemen. 2007. *Slovenija v svetu mirovnih operacij*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
 14. Hardt, Heidi. 2009. *Mandates that Matter: Evaluating the Impacts of Regional Organizations Mandates on Peace Operation Effectiveness*. Delovno gradivo, predstavljeno na »International Studies Association (ISA) Annual Convention«, New York, 2009. Uporabljeno z dovoljenjem avtorice. Dostopno prek: http://research.allacademic.com/index.php?click_key=1&PHPSESSID=3f0cbcd252556bf0b1dab7e843756884 (12. avgust 2011).
 15. Jelušič, Ljubica. 2005. Mirovne operacije: opredelitve, problemi, prihodnost. V *Mirovne operacije in vloga Slovenije*, ur. Ljubica Jelušič, 11–32. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
 16. Juvan, Jelena. 2005. Operacije Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi. V *Mirovne operacije in vloga Slovenije*, ur. Ljubica Jelušič, 111–124. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
 17. MacQueen, Norrie. 2008. *Peacekeeping and International System*. London and New York: Routledge.
 18. Ministrski svet. 1995. *Odločitev o dejanjih OVSE za mir, demokracijo in stabilnost Bosne in Hercegovine* (MC(5).DEC/1). Dostopno prek: <http://www.osce.org/mc/22231> (17. avgust 2011).
 19. NATO. 2011. *Peace Support Operations in Bosnia and Herzegovina*. Dostopno prek: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_52122.htm (12. junij 2011).
 20. Office of the High Representative and EU Special Representative. 1995a. *The General Framework Agreement*. Dostopno prek: http://www.ohr.int/dpa/default.asp?content_id=379 (15. junij 2011).
 21. --- 1995b. *The General Framework Agreement: Annex 1A*. Dostopno prek: http://www.ohr.int/dpa/default.asp?content_id=368 (15. junij 2011).
 22. OSCE BiH. 2011. *What we do*. Dostopno prek: <http://www.oscebih.org/Default.aspx?id=1&lang=EN> (13. junij 2011).
 23. Pirjevec, Jože. 2003. *Jugoslovanske vojne 1991-2001*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

24. SFOR. 2003. *SFOR Mission*. Dostopno prek: <http://www.nato.int/sfor/organisation/mission.htm> (12. junij 2011).
25. *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. 2000. Dostopno prek: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html> (22. avgust 2011).
26. Tansey, Oisin. 2009. *Regime-Building. Democratization and International Administration*. Oxford: Oxford University Press.
27. Türk, Danilo. 2007. *Temelji mednarodnega prava*. Ljubljana: GV založba.
28. UNBISNET. 2011. *Voting Records*. Dostopno prek: <http://unbisnet.un.org:8080/ipac20/ipac.jsp?session=DP14007976010.41285&profile=voting&lang=eng&logout=true&startover=true> (17. avgust 2011).
29. UNMIBH. 2003. *Mandate*. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unmibh/index.html> (13. junij 2011).
30. UN Missions. 1995. *UNPROFOR*. Dostopno prek: <http://www.pkops.net/ops/unprofor.htm> (11. avgust 2011).
31. UN Peacekeeping. 2008. *United Nations Peacekeeping Operations Principles and Guidelines*. Dostopno prek: http://pbpu.unlb.org/pbps/Library/Capstone_Doctrine_ENG.pdf (1. november 2010).
32. Varnostni svet. 1992a. *Resolucija 740*, S/RES/740/1992. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/010/99/IMG/NR001099.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
33. --- 1992b. *Resolucija 743*, S/RES/743/1992. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/011/02/IMG/NR001102.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
34. --- 1992c. *Resolucija 752*, S/RES/752/1992. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/011/11/IMG/NR001111.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
35. --- 1992č. *Resolucija 758*, S/RES/758/1992. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/011/17/IMG/NR001117.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
36. --- 1992d. *Resolucija 761*, S/RES/761/1992. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N92/282/95/IMG/N9228295.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).

37. --- 1992e. *Resolucija 762*, S/RES/762/1992. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/011/21/IMG/NR001121.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
38. --- 1992f. *Resolucija 764*, S/RES/764/1992. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/011/23/IMG/NR001123.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
39. --- 1992g. *Resolucija 769*, S/RES/769/1992. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N92/368/91/IMG/N9236891.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
40. --- 1992h. *Resolucija 770*, S/RES/770/1992. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N92/379/66/IMG/N9237966.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
41. --- 1992i. *Resolucija 781*, S/RES/781/1992. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N92/438/40/IMG/N9243840.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
42. --- 1992j. *Resolucija 776*, S/RES/776/1992. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N92/491/64/IMG/N9249164.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
43. --- 1992k. *Resolucija 786*, S/RES/786/1992. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N92/689/74/IMG/N9268974.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
44. --- 1992l. *Resolucija 787*, S/RES/787/1992. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N92/723/03/IMG/N9272303.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
45. --- 1992m. *Resolucija 798*, S/RES/798/1992. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N92/828/82/IMG/N9282882.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
46. --- 1993a. *Resolucija 816*, S/RES/816/1993. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/187/17/IMG/N9318717.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
47. --- 1993b. *Resolucija 820*, S/RES/820/1993. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/222/97/IMG/N9322297.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).

48. --- 1993c. *Resolucija 824*, S/RES/824/1993. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/262/07/IMG/N9326207.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
49. --- 1993č. *Resolucija 836*, S/RES/836/1993. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/330/21/IMG/N9333021.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
50. --- 1993d. *Resolucija 838*, S/RES/838/1993. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/341/63/IMG/N9334163.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
51. --- 1993e. *Resolucija 844*, S/RES/844/1993. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/361/06/IMG/N9336106.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
52. --- 1993f. *Resolucija 859*, S/RES/859/1993. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/470/46/IMG/N9347046.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
53. --- 1994a. *Resolucija 908*, S/RES/908/1994. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/161/07/PDF/N9416107.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
54. --- 1994b. *Resolucija 914*, S/RES/914/1994. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/195/62/PDF/N9419562.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
55. --- 1994c. *Resolucija 942*, S/RES/942/1994. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/372/72/PDF/N9437272.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
56. --- 1994č. *Resolucija 947*, S/RES/947/1994. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/382/50/PDF/N9438250.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
57. --- 1994d. *Resolucija 959*, S/RES/959/1994. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/458/34/PDF/N9445834.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
58. --- 1995a. *Resolucija 987*, S/RES/987/1995. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N95/114/01/PDF/N9511401.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).

59. --- 1995b. *Resolucija 1031*, S/RES/1031/1995. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N95/405/26/PDF/N9540526.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
60. --- 1995c. *Resolucija 1035*, S/RES/1035/1995. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N95/413/60/PDF/N9541360.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
61. --- 1996. *Resolucija 1088*, S/RES/1088/1996. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N97/026/19/PDF/N9702619.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
62. --- 1997a. *Resolucija 1103*, S/RES/1103/1997. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N97/085/71/PDF/N9708571.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
63. --- 1997b. *Resolucija 1107*, S/RES/1107/1997. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N97/128/99/PDF/N9712899.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
64. --- 1997c. *Resolucija 1144*, S/RES/1144/1997. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N97/375/23/PDF/N9737523.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
65. --- 1998a. *Resolucija 1168*, S/RES/1168/1998. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N98/141/10/PDF/N9814110.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
66. --- 1998b. *Resolucija 1184*, S/RES/1184/1998. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N98/207/87/PDF/N9820787.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
67. --- 2000. *Resolucija 1305*, S/RES/1305/2000. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N00/491/85/PDF/N0049185.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
68. --- 2001. *Resolucija 1357*, S/RES/1357/2001. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/420/28/PDF/N0142028.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
69. --- 2002. *Resolucija 1396*, S/RES/1396/2002. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N02/272/88/PDF/N0227288.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).

70. --- 2003. *Resolucija 1491*, S/RES/1491/2003. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N03/425/00/PDF/N0342500.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
71. --- 2004a. *Resolucija 1551*, S/RES/1551/2004. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/419/37/PDF/N0441937.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
72. --- 2004b. *Resolucija 1575*, S/RES/1575/2004. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/619/22/PDF/N0461922.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
73. --- 2005. *Resolucija 1639*, S/RES/1639/2005. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/613/29/PDF/N0561329.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
74. --- 2006. *Resolucija 1722*, S/RES/1722/2006. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/624/29/PDF/N0662429.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
75. --- 2009. *Resolucija 1895*, S/RES/1895/2009. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N09/612/34/PDF/N0961234.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
76. --- 2010. *Resolucija 1948*, S/RES/1948/2010. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N10/643/53/PDF/N1064353.pdf?OpenElement> (22. avgust 2011).
77. Vegič, Vinko. 2005. Vloga Nata v mirovnihi operacijah. V *Mirovne operacije in vloga Slovenije*, ur. Ljubica Jelušič, 79–96. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
78. Vukadinović, Radovan. 2002. *Varnost v Jugovzhodni Evropi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.